

ІВАН ТЕОДОРОВИЧ

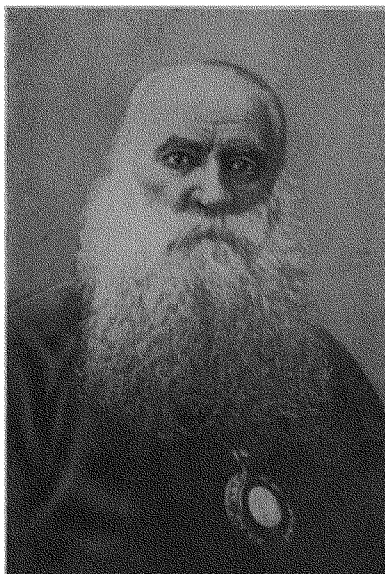
Архієпископ У. А. П. Ц. в Америці й Канаді.

Благодатність

єрархії

У. А. П. Ц.

**(УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ).**

Василь Липківський
Митрополит Київський і всієї
України

ІВАН ТЕОДОРОВИЧ

Архієпископ. У. А. П. Ц. в Америці й Канаді.

Благодатність

єрархії

У. А. П. Ц.

**(УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ).**

diasporiana.org.ua

Регенсбург

Року Божого 1947

Замовлення виконано книжковим товариством
„Універсальна Бібліотека“

Permitted by authority of Military Government

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

«Я є двері: хто через Мене
увійде, спасеться»

(Іоанна, 10.9)

Національно-визвольні змагання Українського Народу (1917-1921 рр.), увічнені Великими актами політично-державного будівництва, увічнили себе величавим актом і в сфері релігійно-церковній. В жовтні м-ці 1921 р. у Києві, в Храмі Св. Софії, — свідкові усієї нашої історії, відбувся Мерший - Всеукраїнський Православний Церковний Собор, що довершив будівнотворчий процес відродження Св. Української Православної Автокефальної Церкви. Тоді бо, з вимог виключної історичної необхідности, в ім'я спасіння рідної Церкви, в ім'я збереження в Ній повноти Духа Святого, створено чином перших віків Християнства, свою національну ієрархію.

Той акт, величний і хвилюючий, записаний кров'ю у книгу буття Українського Народу, в майбутньому стане золотою сторінкою історії Христової Церкви, а нині він, той акт, ще докладно не освітлений і для багатьох незрозумілий.

Випуск у світ книжки І. Теодоровича, Архієпископа У.А.П.Ц. на Американських землях «Благодатність Єпархії Української Автокефальної Православної Церкви», має своїм завданням дати те освітлення й розуміння. Автор книжки, учасник I Всеукраїнського Церковного Собору, живий свідок великих подій Церковного життя в Україні, глибоко й переконливо доводить — на підставі фактів із життя Першо-Християнської Церкви — Благодатність ієрархії У.А.П.Ц., створеної на 1-му Соборі.

Нехай ця книжка розвіє туман, навіяний ворогами У.А.П.Ц. довкола невмирущого акту II відродження! Нехай дасть читачеві розуміння того чину, що був конечною потребою в духовному пориві нашої нації за збереження одного з найдорожчих її скарбів, — Церкви! Нехай укріпить вона в серцях Православних Українців любов до Бога, до Св. Православної Української Церкви, до своєї многострадалної Вітчизни.

ВСТАНОВЛЕННЯ ЄРАРХІЇ В ЦЕРКВІ ГОСПОДОМ НАШИМ ІСУСОМ ХРИСТОМ. СВЯЩЕНСТВО ЄРАРХІЧНЕ І ОСОБИСТЕ.

Син Божий, проповідуючи Своє Благовістя людям, ще в часі його перебування на землі, в видимим тілі Богочоловіка, встановив для віруючих в Нього духовний провід. Він сам дав Своїй первісній Церкві перший інститут духовних пастирів, учителів вічних істин, освятителів великими тайнами Ним поданими — Апостолів. Апостолат, обраний і посланий Христом Господом був первісним, зародковим інститутом духовних вождів — пастирів, яких Церква, по Божественній мислі її Засновника, потребувала. Діяння Апостолів у Церкві мало бути продовженням діла Самого Христа — Верховного Пастиря Церкви. Діяння це мало бути потрійним: обовязки Апостолів були в священстві, в учительстві, в пастирстві (в керуванні душами вірних, в керуванні цілою церквою).

Про обрання Апостолів Евангеліст Лука оповідає так: «Прикликав Син Божий учеників Своїх і, вибравши з них дванадцять, найменував їх апостолами». Далі слідує імена обраних і так найменованих. (Лк. 6:13-16)

Господь вибрав дванадцять апостолів, як про це оповідає євангеліст Лука «зпосеред учеників Своїх». Це значить, Господь вибрав апостолів зпосеред тієї Церкви, що вже була заснувалася навколо її Божественного Учителя. По їх обранню, Господь далі вже звертав на них особливу увагу. Він їм часто пояснював зособна те, про що народові взагалі говорив лише в приповідях. Він тоді говорив Апостолам: «Вам дано розуміти тайни Царства Божого, а їм не дано». (Мтв. 13:11). Господь готував Апостолів до будучого пастирства.

Первісна Церква Христова — те зернятко, з якого вола мала вирости і розповсюднитися по цілому світі — ще за часу життя Христа в тілі Божочоловіка і з Його волі отримала в Апостолаті Христа перший для неї пастирський інститут. В первісній Церкві Христовій в тому зеренці будучого розросту, Апостолат, по мислі Господа, мав бути тим завязком, зародком, з якого власне й починається проростання всякого зерна. Апостолат дійсно став зародком та осередком духовно-творчого і зростаючого життя Первісної Церкви.

На Тайній Вечері, що її Господь мав перед Своїми стражданнями, разом з дванадцятьма Апостолами, Він їм сказав: «Не ви Мене вибрали, а Я вибрав вас» (Іоан. 15:16). Лише Апостолам Господь дав заповідь нести людям Його благовістя, владу творити святі, Ним за-

повідані тайни та пасти Його стадо, с.т. керувати як окремими душами на дорозі до Царства Божого, так і цілим устроєм Церкви, як колективу віруючих. Це все істини очевидні. Це видно з того, що Господь обрав і найменував Апостолами (Післанцями — слово «Апостол» це означає) лише цих дванадцять. Він їх виділив з Церкви, з громади Своїх численних учеників. Їм лише, як про це оповідає Євангелист Матвій, Господь сказав: «Дана Мені всяка власть на небі й на землі. Ідїть же, навчайте всі народи, хрестячи їх во імя Отця, й Сина, і Святого Духа, навчайте їх додержувати всього, що Я заповів вам; і ось Я з Вами по всі дні, до кінця світу. Амінь». (Мтв. 28:18-20). Теж: (Мрк. 16:15-18).

Встановлюючи тайну Святої Евхаристії, встановлюючи її для всієї Церкви, Син Божий перший раз звершив і подав її лише Своїм Апостолам. Заповіт Христа про цю тайну, заповіт, що стосується Церкви в цілому: «Оце чинїть на мій спомин» (Лк. 22:1), ніколи всією Православною Церквою не розумівся, як право кожного члена Церкви на довершення цієї Св. Тайни. Це право з часів Апостолів належить лише священству Церкви (єпископам, священникам). Віруючі беруть участь в цій Св. Тайні лише їх вірою та їх молитвами.

Апостоли самі розуміли їх служення Церкві, як таке, для якого їм дані особливі уповноваження. Ці уповноваження походили з їх

особливого і безпосереднього обрання од самого Господа. Таке розуміння особливості їх покликання Апостоли виявляють у молитві перед обранням Матвія в круг Апостолів намість випавшого Юди Іскаріота: «Ти, Господи, що знаєш серця всіх, покажи одного з цих двох, которого обрав єси ПРИЙНЯТИ ДОЛЮ СЛУЖЕННЯ ЦЬОГО І АПОСТОЛЬСТВА, від котрого відступив Юда...» (Діял. 1:24-25). Апостоли в цій молитві говорять про особливу «долю служення цього і апостольства», долю, що подається через обрання од самого Господа.

З самого, так авторитетного характеру науки, що її апостоли подавали віруючим, далі, взагалі з їхньої праці видно, що вони в Первісній Церкві користали зо всієї повноти наданого їм авторитету. Вони були і вчителями, і священниками, і пастирями. («Священниками» — тут ужито в загальному розумінню прав священнодіяння Тайн Церкви). Апостоли завжди мислили, що такі права вони отримали од Господа. Апостоли розуміли, що вони були обрані не від Церкви, яку Господь заснував, а від Самого Господа зпосеред тієї Первісної Церкви, що складалася з безпосередніх слухачів і учеників проповідуваншого Христа Господа. Цю думку ясно проводить напр., Апостол Павел. Він запитує: «Як же проповідати-муть, коли не будуть послані?» (Рим. 10:15). «Інших», пише той же Апостол, «поставив Бог у Церкві найперше апостолів... хіба всі апос-

толи, хіба всі пророки, хіба всі учителі...?» (1 Кор. 12:28-29). Так міг писати лише Апостол, який дійсно знав, що він — «покликаний Апостол, вибраний на благовісткування Боже» (Рим. 1:1); «волею Божою Апостол» (2 Кор. 1:1), що отримав своє покликання «не від людей, і не через чоловіка, а через Ісуса Христа і Бога Отця, що воскресив Його з мертвих» (Гал. 1:1).

Згідно з покликанням од самого Господа, Апостоли вважали себе священнодіячами тайн Церкви. Про це так говорить за самого себе і за других Апостолів Апостол Павел: «Так нас нехай вважає чоловік, як слуг Христових і доморядників тайн Божих» (1 Кор. 4:1). Апостоли не лише були самі «доморядники Тайн Божих», вони, отримане ними од Христа Господа покликання, передавали другим, що ними ставали обрані. Апостоли в Церкві, того пастирського інституту в Церкві, що заснувавсь пізніш, були правдивим початком. Цей пастирський інститут в Церкві і тепер існує, як єрархічна сторона її організації.

Апостоли передовсім були учителі, що подавали віруючим освячуючі, на праведне життя наводючі, зміст цього життя освітлюючі Христові істини. Це годі й доводити. Самі послання Апостолів, їх навчальний тон, проповіднича праця всіх Апостолів, все це поза всяким сумнівом свідчить, що Апостоли визнавали за собою право бути учителями.

Що Апостоли дійсно були пастирями, керівниками і окремих душ і цілих церков, проводу, авторитетові яких дійсно підлягали і віруючі, про це можуть свідчити хоч би такі слова Апостола Павла: «Я ж бо, не бувши між вами тілом, а бувши духом, **ВЖЕ ПРИСУДИВ**, яко бувший між вами, щоби того, що так робить, в ім'я Господа нашого Ісуса Христа, видали такого сатані...» (1 Коринт. 5:3-5). Тако ж: «Про милостиню ж для святих, як Я **РОЗПОРЯДИВ** у церквах Галатійських, так і ви робіть» (Кор. 16:1). Особливо ж про авторитет апостольського пастирського проводу свідчать наступні слова цього ж Апостола Павла: «Тим то, не бувши між вами, пишу, щоби, бувши між вами, **НЕ ЗРОБИВ БЕЗОЩАДНО ПО ВЛАСТІ, КОТРУ ДАВ МЕНІ ГОСПОДЬ...**» (2 Коринт. 13:10). Взагалі, як розуміли Апостоли їх відносини до Церкви, можливо, найкраще подане в цих словах: «Ми — Божі помічники, ви — Боже поле, Божа будівля» (1 Коринт. 3:9).

Треба тут зауважити, що як це нам висвітлюють Діяння і Послання Апостолів, Апостоли ніде особливо не підкреслюють **ОСОБИСТІХ** прав на керування. Це керування вони здійснюють здебільшого в згоді з віруючими Церкви.

Можна було б, для всебічного висвітлення позиції Апостолату, цього першого пастирського інституту Церкви, навести ще більше

свідчень з Св. Письма, але, для цілей цієї розвідки, наведеного доволі.

На підставі поданого, ми можемо прийти до такого висновку: Єрархія в Церкві, цей інститут її пастирів, духовно-моральному авторитету якого вільно підлягають віруючі, заснована в Церкві і для Неї в Христовому Апостолаті.

Цей Апостолат встановив Сам Верховний Будівничий Церкви — Господь наш Ісус Христос: Він обрав членів його.

Господь встановив Апостолат в Церкві, не окремо від неї. Він вибрав Апостолів зпосеред Його Первісної Церкви.

Ця первісна єрархія Церкви не є вимінна од неї. Вона не понад Церквою, а В ЦЕРКВІ, як благодатний, творчий, керуючий осередок її життя. Вона (ця первісна єрархія) — серце в організмі Церкви, зародок в зерні її будучих зростаєнь.

Вона не існує окремо від Церкви, як і Церква без неї не може існувати. Зерно не може без зародку проростати. Організм не може жити без серця. Знов же: і зародок, і серце організму не можуть діяти зокрема, бо силу для діяння вони беруть з їх оточення, з їх сфери, що в них діють.

Ні на хвилину не можна мислити про єрархію в Церкві, як про щось од Церкви осібно. Не можна, напр., мислити, що єрархія Церкви, сама по собі, відокремлено від Церкви, є Божа

установа, яка породила Церкву. Ні. Церква, як збір віруючих у Христа, ним же, Христом самим була заснована. І по цілі, і по благодатним дарам, що подані їй од Господа, вона — Божа установа. Це ЦЕРКВІ САМІЙ В П ЕРАРХІІ Господь доручив Його істини і благодатні сили.

І Церкву, і єрархію в ній Господь сам заснував, коли обрав апостолів ЗПОСЕРЕД Своєї Церкви, що її Він вже згорнув навколо Себе своїми навчаннями.

Не можна мислити, що Господь заснував лише Церкву, а Церква сама в порядку передоручення належних їй істин і благодатних дарів утворила свою єрархію. Ні. Зібрана навчаннями Господа Церква Ним же самим була збудована, сформована по принципу розподілу дарувань Св. Духа, з яких одні подаються кожному члену її, а другі, особливі, подаються членам її єрархії для цілей освячення, навчання та проводу Церкви. (1 Кор. 12:4-31).

Церква не лише була започаткована, але й організована в головних своїх рисах Сином Божим.

Щоби ясно розуміти тільки що поданий підсумок попередніх міркувань, треба пам'ятати, що той гурток Апостолів, який Син Божий обрав, який Його постійно оточував, не була Вся Церква, що її зібрав навколо Себе Господь, ще в часі Свого перебування з людьми в тілі Богочоловіка. Апостолат не був зер-

нятком ЦІЛОЇ ЦЕРКВИ, лише зернятком її єрархії. Не з апостолату виросла Церква, а зріст Церкви і її єрархії (Апостолату) походить від Христа Господа.

Такі Господні вирази, як пр. «хто Вас слухає, слухає Мене», «йдіть, навчайте», «хрестіть», «пасіть стадо моє», «гріхи відпускайте» ми не можемо відносити до всіх і кожного в Церкві. Ці веління дані ЦІЛІЙ Церкві, але цілій тому, що в ній вже був Апостолат, цей носій таких особливих в Церкві доручень. Вони дані ЦІЛІЙ Церкві, на чолі якої Господь вже поставив первісний інститут пасторів — Апостолат. Вони подані Церкві через цей Апостолат, вони дані ЦІЛІЙ ЦЕРКВІ, АЛЕ НЕ ВСІМ І КОЖНОМУ В НІЙ.

Виконання учительних, священнодіючих, пастирських доручень, належить цілій Церкві, лише в тім розумінню, що такі функції завжди в ній, в Церкві, ніколи поза нею. Таке виконання в Церкві, належить їй як єдиному духовному організму, зв'язаному певним спільним духовним життям, але довершується таке виконання лише через єрархію Церкви, зерном якої на початках став Апостолат Христа. Функції ж єрархії Церкви, як носія благодатних сил та дарувань даних Церкві завжди нерозривно зв'язані з цілим організмом Церкви.

Тисячі народу приходили почути слів Господа Христа. Без сумніву, з цих тисяч

були сотні увірувавших в Нього. Як ми вже бачили, Господь вибрав Апостолів зпосеред віруючих в Нього. (Лк. 6:13). Треба було великої громади віруючих, щоби обрати зпосеред їх сімдесять учеників, що мали бути наділені особливими дорученнями та уповноваженнями, як це дісно було (Лк. 10:2-10).

Про те, що число увіровавших у Христа, число членів Первісної Церкви далеко виходило поза дванадцять і сімдесять, про це нам оповідає Евангелист Лука в книзі Діянь Апостолів: «І ставши тими днями Петр посеред учеників, було ж число імен укупі до ста двадцяти» (Діянь 1:15). Стільки їх зібралось тоді на сходи Церкви в самому Єрусалимі і то в часі, коли фарисеї і садукееї переслідували віруючих у Христа. Таких віруючих, треба думати, було чимало і в інших місцях, в яких Господь проповідував.

Подане веде нас до признання, що Церква в повному складі її організації, с. т. як пастирі і вівці, така Церква була зерном дальших розростань. Такою Церкву лишив Господь відходячи од нас в своїм Вознесенню. Не ерархія покликала Церкву до життя, не Апостолат Первісної Церкви її започаткував, як також не Церква витворила Апостолат, чи то ерархію, а обоє: і Апостолат (Ерархія) і Церква — встановлені їх Божественним Засновником — Христом.

Історія розвитку життя Церкви подає нам

два протилежних напрямки відхилень від єдино-правдивого погляду на стан єрархії в Церкві. З одного це відхилення визначається в необмеженім збільшенню значіння і ролі єрархії в Церкві, збільшення того значіння за рахунок прав вірних. Це явище помітне в історії Західної (Римо-католицької) і Східної (Греко-православної) Церков. З другого боку є стремління уявляти єрархію Церкви, як установи її самої, витворену самою Церквою. Це явище характерне для більшости протестантських ісповідань. В розумінню цих ісповідань все те, що в Св. Письмі Нового Завіту говоритья про особливі доручення і благодатні дарування єрархії Церкви, все це в цих ісповіданнях, заступники їх намагаються прикладати до всіх і кожного в Церкві і в такому розумінню — до Церкви цілої. Згідно з такими нахилами і Апостолат Христа в крайніх протестантських ісповіданнях часто розглядається не як Божа установа в Церкві, а як початок, зародок всієї Церкви в цілому. Така позиція розуміння дає змогу заступникам цього погляду відносити до Церкви взагалі, себто до всіх і кожного в ній, ті особливі доручення, які Господь давав лише Апостолам. Заступники таких протестантських поглядів в основу їх думання ложать припущення, що Син Божий лишив Церкву зовсім, навіть в головних рисах, незорганізованою, припущення, яке не може бути оправданим при

вдумливій аналізі Св. Євангелій. Єрархію Церкви ці погляди так зводять до явища, що витворене вже самою Церквою в історичних процесах її життя. Таке розуміння відмовляє єрархії особливих од Христа Самого доручень пастирства, священства, учительства і особливих благодатних дарувань Св. Духа для несення таких доручень.

Означити ці, чисто протестантські тенденції в поглядах на єрархію Церкви і одмежуватися од них, в моім переконанню, необхідно. Необхідно, бо є дуже можливим, що акт відновлення повноти єрархічного устрою Православної Церкви, акт довершений Українською Автокефальною Православною Церквою, на її Всеукраїнському Православному Соборі в м. жовтні 1921-го року, може знаходити у осіб не досить ознайомлених з єрархічними питаннями Церкви інтерпретацію неправославну, а наближену до протестантських, тільки що наведених поглядів.

Ми вважаємо за потрібне підкреслити: Акт Собору 1921 року НЕ Є ЧИНОМ ВІДНОВЛЕННЯ ЄРАРХІЇ НАШОЇ ЦЕРКВИ, як його часто помилково називають. Цей чин Є ВІДНОВЛЕННЯ ПОВНОТИ ПРИЙНЯТОГО ДАВНЬОЮ, ІСТОРИЧНОЮ ТРАДИЦІЄЮ ЄРАРХІЧНОГО УСТРОЮ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ. Єрархія в Українській Автокефальній Православній Церкві часу 1921-го року була. Її відновлювати не було потреби. Церква і тоді

жила повнотою її життя, тією повнотою, що була дана Церкві Господом Христом: Церква і тоді складалася з пастирів і пастви, з канонічних носіїв пастирських, священнодіючих і учительних доручень Господа, що були дані Церкві в Апостолаті Христа, як і віруючих в спасаючі істини Церкви. В цім 1921-м році, єрархії У.А.П.Ц. потрібно було лише надати традиційну в Православних Церквах повноту її устрою. Це вимагало відновлення в існуючій, каноничній, преемственій (сукцесійній) єрархії Української Православної Церкви єпископської функції, що була Церквою на час втрачена через зраду її єпископів московської на Україні єрархії.

Акт Собору У.А.П.Ц. 1921-го року не лише, як пізніш побачимо, вповні виправдується історією перших віків Церкви, він також суто православний. Акт цей не порушує прийнятого у Вселенській Православній Церкві погляду на єрархію Церкви, як на установу дану Церкві в Апостолаті Самим Господом Христом, установу освячену і збагачену в вищі дарування зшествям Святого Духа в день Пятидесятниці. Ця Божа установка в Церкві, що її першими членами були Апостоли, вона поступово, через покоління дійшла до нашої Церкви і в ній захоронилася. Перед єрархією нашої Церкви в 1921-му році стало лише завдання: В інтересах повноти єрархічного устрою Церкви, як Православної, відновити в

ній функцію роздавання благодатних єрархічних дарів — функцію єпископства. Відновлення цієї потрібної в життю Православної Церкви функції було довершене через положення рук присутньої на Соборі 1921-го року єрархії її — священства. Історично акт цей в історії Вселенської Православної Церкви новий, а такий, **ЩО ВІКАМИ ІСНУВАВ І ПРАКТИКУВАВСЯ, ЯК КАНОНІЧНА УСТАНОВА ОДНОЇ З НАЙСЛАВНІШИХ ЦЕРКОВ ПЕРШИХ ВІКІВ ХРИСТІЯНСТВА — ЦЕРКВИ АЛЕКСАНДРІЙСЬКОЇ, ЦЕРКВИ ОРИГЕНА, ВЕЛИКОГО УЧИТЕЛЯ, ЦЕРКВИ АТАНАСІЯ, ВЕЛИКОГО ПОБОРНИКА АРІЯНСТВА ЗА ВІРУ ПРАВОСЛАВНУ.**

Подана на початку цієї розвідки позиція мого розуміння акту Собору У.А.П.Ц. позиція, яку ця розвідка має на цілі захистити, є тут потрібна. Вона потрібна тут, на самім початку тому, що з самого початку до кінця я хочу стояти в захисті розумінь нашої Церкви на ґрунті чисто православному. Матеріалу, який освітлює єрархічний устрій Церкви, при бажанню, можна знайти гори. Але цей матеріал часто з джерел нам чужих, протестантських і тому я його свідомо оминаю. Я так роблю тому, що, в моім розумінню, наша Українська Церква ніколи не ухвалювала зходити з православних позицій релігійного мислення. Вона була Православною і такою лишилася й далі по акті Собору 1921-го року.

Як же зауважено й пояснено, самий термін «відновлення єрархії» в моїм розумінню невідповідний, хоч він сам став масово поширений. Цей помилковий термін «відновлення єрархії» може повести до дальших, ще більш од православного розуміння віддалених поглядів. У Церкві може зродитися, на підставі помилкових тверджень, погляд, що єрархія Української Автокефальної Православної Церкви, як «відновлена», «створена самою Церквою на її Соборі», вже в самій Церкві має джерело свого походження. Це був би погляд не православний, а крайнє протестантський. Українська Православна Церква, в моїм розумінню, так не мислить, не може мислити, лишаючись на православному ґрунті. Вона, як Церква Православна, мислить, що її єрархія в безпереривнім преємстві (сукцесії) походить од Апостолату Христа, од нього отримала і несе в життя своєї Церкви благодать Святого Духа. Цієї благодати вона ніколи не тратила. Будучи короткий час без єпископів, Церква була лише в тім короткім періоді без потрібної в єрархічнім життю її функції подавання НАЛЕЖНИХ ЙІ ЗАВЖДИ І БЕЗПЕРЕРИВНО багатств благодати Святого Духа. Цю функцію — єпископство — Церква в собі відновила. Що єпископство є певна функція в єрархічному життю Церкви, що так єпископство дійсно розумілося в первісні, формативні віки християнства, про це буде мова далі.

До цього часу ми мали на мислі священство цілої Церкви, є.т. єрархію Церкви. На мислі ми також мали особливі благодатні дари, що в шестю Святого Духа були дані первісному пастирському інституту Церкви — Апостолату Христа. Приведені нами до цього часу мислі підводять до потреби вглянути в зміст священства індивідуального, того, що належить кожному і кожний з нас, відроджених Св. Хрещенням у Христі. Отже, нашою дальшою темою стає священство, до якого кожен і кожна з вірних покликані.

На питанні про таке персональне священство треба також спинитися й тому, бо в нашому мисленні можливий знов схил на протестантські стежки, од якого треба себе берігти, коли ми хочемо захоронити в чистоті нашу віру, наше розуміння істини. В протестантських колах є й така теорія, що священство Церкви (єрархія) формується в життї її на принципі передоручення громадою віруючих прав і дарувань особистого священства певній довірній особі. В наслідку такого передоручення, довірена особа отримує і права і багатство духовних дарувань од віруючих, од громади їх, од Церкви, як од колективу, таких передоручаючих. По вказаній причині зупинка на питанні особистого священства, на розумінню його — потрібна.

Про священство особисте в Св. Письмі ми знаходимо такі слова: «І самі» (це говориться

до всіх без різниці віруючих) «яко живе каміння, будуйте дім духовний, священство святе (з грецької мови: «ієратевма агіон»), щоби приношено духовні жертви, любоприємні Богові через Ісуса Христа». (1 Петр. 2:5). Далі ж: «Ви ж — рід вибраний, царське священство (грец. текст: «василіон ієратевма»), нарід святий, люде прибрані, щоби звіщали чесноти Покликавшого вас із темряви у дивне своє світло» (Там-же ст. 9). Також в Одкровенню: «І зробив нас царями і священниками Богові і Отцеві Свойому» (Одкров. 1:6). Апостол Павел, в перших рядках своїх листів до Римлян та Коринтян уживає виразу: «Покликані святі» (Рим. 1:7; 1. Кор. 1:2). Він таким виразом засвоює священство-святість, як особисті прикмети, властиві кожному і кожній, що дійсно увірували у Христа і живуть Ним. Цей же Апостол дає й пояснення, чому він засвоює дійсним членам Христової Церкви таке найменовання, такі властивості: «Коли розчина свята, то й наміс (тісто), коли корінь свят, то й віття» (Рим. 11:16). Розчина, що на ній уростає тісто життя віруючого, корінь з якого воно росте, по думці Апостола — Христос.

В тільки що приведеному посланню до Римлян Апостол висвітлює мету, ціль персонального, в кожному і в кожній з нас священства; ціль особистого священства в тому, щоби ми, кожен і кожна з нас, зусиллям всіх наших сил, цілим напрямком нашого поступовання.

та ставлення до всього, творили з самого нашого життя, зо всіх сил та здібностей даних нам постійне діло нашого жертвування себе Господові. В тім сенсі ми — священники, що покликані самим життям приносити Господові найсвятішу жертву, на яку ми лише можемо здобутися. Апостол Павел говорить про це так: «То ж благаю вас, браття, щедротами Божими, представляйте тіла ваші, як жертву живу, святу, угодну Богові» (Рим. 12:1).

Виконуючи цей заповіт Апостола, подаючи своє тіло, все в ньому Богові, «як жертву святу, живу і угодну» ми таким наставленням нашого життя стаємо кожен і кожна, як священники перед Богом, священники на окремо-му в кожному з нас жертівнику перед Богом, а жертівник цей — наше серце, наш розум, всі наші почування й мислі. Так наставляючи життя і тримаючи таке наставлення в мислі, в слові, в чині, ми життям цілим приносимо Богові жертву. Так ми — священники перед Богом, кожен і кожна в самому (самій) собі, бо суть священничого діяння — принесення жертви. Так Богові ми приносимо в жертву ціле наше життя.

Згадуючи приведені вже слова Апостола Іоанна з Одкровення — «І зробив нас царями і священниками Богові і Отцеві Свойому» (Апостол тут говорить про Христа), ми до перше сказаного додамо, що так, цілим життям приносячи жертву Господові, ми стаємо в духов-

нім і найбільш шляхетнім сенсі царями всієї природи і в нас, і навколо, бо ми підпорядковуємо її вищим цілям і в нашому взнесенню до гнрніх висот Отця, підносимо й її на царственний щабель можливих наближень до трону Царя Всесвіту. Це в такому розумінню ми — «і царі, і священники» (Одр. 1:6). Коротче висловлюючись, а власне словами Апостола Петра, ми в такому сенсі «царственне священство» (1 Петр. 2:9).

Священниче і царське діяння кожного і кожної з нас в собі твориться і може творитися лише у власному кожного і кожної з нас храмі, храмі індивідуального тіла, окремих для кожного і кожної обставин життя. Тіло, в такому розумінню, при такому наставленню життя, дійсно говорить: «Хиба не знаєте, що тіло ваше — храм Духа Святого, що (жиє) в вас, Которого маєте од Бога і ви не свої (с.т. не належите лише собі)» 1 Кор. 6:19.

Треба точно розуміти і таке розуміння утвердити, а власне: Вказане і розкрите священне діяння кожного з нас, та кожної з нас, діяння його (її) як священника перед Господом, як царя над природою, царя що її перемагає і її вносить, таке діяння є завжди суто персональне. Таке діяння може мати об'єктом його приложень лише власну персональність і її індивідуальні обставини. Діяння це може творитися лише у власному храмі Духа Святого.

Ріжниця священничого діяння церковної єрархії, що започаткувалася для цілої Церкви в Апостолаті Христа од священного діяння суто персонального в тому й полягає, що священство церковної єрархії має об'єктом приложення всю Церкву, всю громаду вірних. Для того власне Апостолат Христа, цю первісну єрархію Церкви було виділено з неї і було дано їй особливі доручення та благодатні дарування понести ці доручення.

В порядку генези благодатних сил, потрібних для священничого і царського діяння кожному і кожній з нас, священство особисте отримує свої благодатні сили в тайнах Церкви од священства всецерковного — єрархії. Слово Боже про це говорить так: «(Віруючі) збудовані на підвалинах апостолів і пророків, а накутній (основний) камінь — сам Ісус Христос, на котрому вся будова, до купи споєна, росте в церкву святу в Господі, на ньому і ви збудовуєтеся (НА ПІДВАЛИНІ АПОСТОЛІВ І ПРОРОКІВ, як про це раніш сказано)» Еф. 2:20-22.

Зо слів Апостола видно, що в його розумінню віруючі збудовуються на підвалині апостолів і пророків, а не навпаки: апостоли й пророки збудовані на підвалині віруючих. Звичайно: основним камнем будови Апостол вважає Господа Христа.

Для ясности нашої позиції розуміння священства, нам треба було спинитися на питан-

нях звязаних з священством особистим, індивідуальним. Вияснивши це ми можемо тепер перейти до потрібних нам і оправданих нашими вгляненнями висновків. Вони будуть такі:

ЄРАРХІЯ У. А. П. Ц.

1. Члени Єрархії Церкви отримують належні їм для служіння в Церкві благодатні (харизматичні) дарування по молитвах і вірі цілої Церкви, безпосередньо од завжди перебуваючого в ній її Божественного Голови і Будівничого — Господа Христа. Ці благодатні, властиві і належні лише Єрархії Церкви дарування подаються членами єрархії не окремо від неї, а в тісному, органічному єднанні з цілою Церквою, корочче в самій Церкві. Зародок, з якого починається проростання зерна, має силу і змогу проростати дану йому самому, але енергії для такого проростання такий зародок бере з цілого зерна. Серце в його життєдавчій биттю також отримує енергії для свого функціонування з цілого організму. Єрархія в цілій Церкві — зародок в зерні, серце в організмі.

2. Благодатні дарування особистого священства кожен і кожна з вірних отримують в Церкві, по молитвах і вірі її, од її Голови і

Господа — Сина Божого через Єрархію Церкви і мають приложення лише індивідуальні.

3. Походження єрархії Церкви дорогою передоручень віруючими Церкви належних ім благодатних дарувань особистого священства, передоручень певним обраним особам по принципу концентрації віруючими їх особистих благодатних дарувань на таких особах, таке походження Єрархії, згідно з вірою Вселенського Православія, ми признаємо неможливим і неоправданим, коли мати на увазі євангельську історію започаткування в Церкві її Єрархії од Самого Господа Христа.

4. Походження Єрархії Церкви од неї самої, од колективу віруючих, в тільки що поданому сенсі передоручень та концентрації, ми признаємо за неможливе тому, що окремі вірні Церкви, які мають благодатно-священничі дарування лише характеру особистого, лише для приложення в самих собі, не мають змоги вийти з цими благодатними даруваннями поза межі своєї індивідуальности, передавати ці особисті благодатні дарування другим і масово концентрувати їх на певних особах.

5. Право і сила освячувати вірних в тайнах Церкви належить лише Єрархії Церкви, тій Єрархії, що веде своє буття од Апостолату Христа, од Апостолату, якому Господь і Оснудатель Церкви дав особливі доручення пастирства, священства, учительства і дав також, відповідні до тих доручень в Шестю Святого

Духа благодатні (харизматичні) дарування, дарування особливі, виходячі поза межі індивідуальних благодатних дарувань, що належать кожному і кожній з віруючих.

6. Освячення вірних Церкви в її тайнах, священнодіянням її Єрархії, також не твориться шляхом передоручень вірним того, що належить членам Єрархії Церкви, а кожен раз отримується по вірі Церкви, по молитвах Церкви разом з її Єрархією од Голови Церкви Сина Божого, Господа Христа, діянням Духа Святого, благословенням Бога Отця. Так отримуване од Голови Церкви освячення її членів подається їм в священних актах Тайн Церкви, яких довершує Єрархія Церкви.

7. Так звана «сукцесія», чи «преемство» віками здійснювалося і тепер здійснюється в життю Церкви цілим її пастирським інститутом, а не лише представниками одної функції діяння цього пастирського інституту, представниками функції єпископства, бо ця функція не определена окремо і виключно волею Оснувателя Церкви, а історично виникла з потреб і завдань діяння в Церкві її пастирського інституту.

8. «Сукцесія», «преемство» в розумінню, ЩО ПЕВНИМ ЧЛЕНАМ ЄРАРХІЇ — ЄПІСКОПАМ — ПОВСЯКЧАСНО НАЛЕЖИТЬ СИЛА ОСВЯЧЕННЯ, ЯКУ ВОНИ ЧЕРЕЗ ПОКЛАДАННЯ РУК «ПЕРЕДОРУЧАЮТЬ», така доктрина — неправославна і погибельна, бо ВОНА ВИ-

КЛЮЧАЄ БОГА — ЕДИНОГО ОСВЯТИТЕЛЯ.

Положення рук на голову поставляємого є символ освячення, обдаровання благодатними дарами, АЛЕ НЕ ОД ПОСВЯЧУЮЧОГО ЕПИСКОПА ПО ПРИНЦІПУ ПЕРЕДОРУЧЕННЯ, А ОД БОГА ОТЦЯ ЙОГО БЛАГОСЛОВЕННЯМ, ОД СИНА БОЖОГО, ХРИСТА, ЙОГО ПРОСВІТЛЕННЯМ, ОД ДУХА СВЯТОГО ЙОГО ОСВЯЧЕННЯМ. Це отримується по вірі і по молитвах цілої Церкви — всіх членів її з її Єрархією в священному акті тайни, якого довершує Єрархія в Церкві, в єднанні з нею.

9. «Сукцесія», «преемство», як доктрина, що благодать Св. Духа, яка була отримана Апостолами Христа в день Пятидесятниці, вже далі може лише «передоручатися», — така доктрина її розумінням груба, виключаюча повсякчасне діяння в Церкві Бога Отця всіх до Себе ведучого, Бога Сина — просвітлюючого, Бога Духа Святого — освячуючого. Таке грубе розуміння негідне істини Вселенського Православія. «Благодать» «харизма», як про це свідчить значіння цих термінів є завжди Божий дар, дар Божої ласки, Божої любови. Дар цей подається по молитвах Церкви, в священному акті визначеного для такої функції подавання члена Єрархії Церкви, але цей дар Божої ласки ніколи не знаходиться під нашою повною контролею. Він завжди дар Божої любови. Думати інакше, це значило б допускати, що ми можемо взяти під контролю

діяння Божої волі, Божої ласки. Думати так, це важитися на кощунну і погубну узурпацію.

10. Подаючи ці висновки, ми, в довіррю до святости перейденої Православієм дороги, далі будемо вглядатися в цю дорогу минулого Церкви. Ми певні, що таке вглянення дасть повне виправдання акту Собору нашої Церкви з 1921-го року, акту, що в хвилину потреби відновив у пастирськiм інституті Церкви повноту його єрархічних функцій. Метод вглянень та доведень, який в наступному ми маємо намір засвоїти, буде історичний.

МОСКОВСЬКИЙ ЄПИСКОПАТ НА УКРАЇНІ.

ХАРАКТЕР І ТАКТИКА ЙОГО.

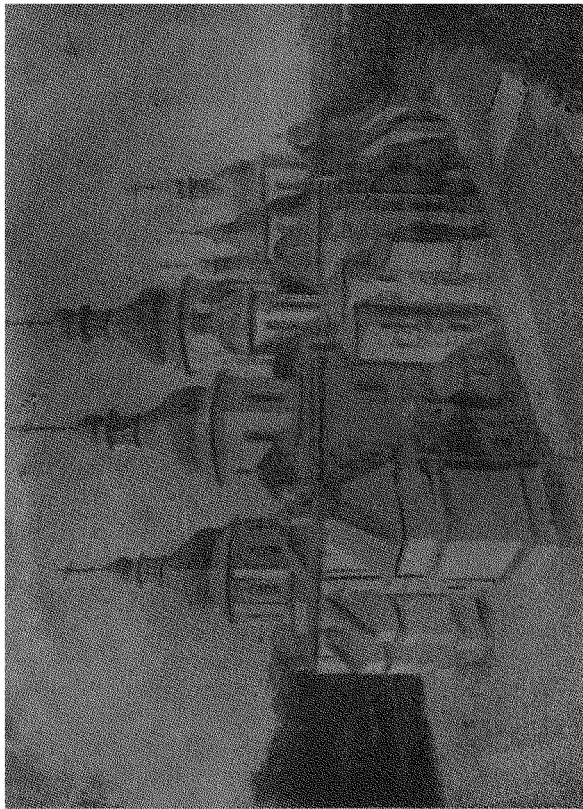
З факту встановлення єрархії в Церкві безпосередньо волею самого Сина Божого, з факту її непереривности в Церкві у всі минулі віки життя Церкви, з цього факту єпископат Московської Патріяршої Церкви на Україні робив певні висновки, якими намагався побороти і здушити Український Церковно-Визвольний Рух.

Непереривність єрархії в Церкві, як Божої

в ній установи, ту непереривність що ВІДНОСИТЬСЯ ДО ІНСТИТУТУ ПАСТИРІВ ЦЕРКВИ В ЦІЛОМУ, інститут, що є дійсним наступником Апостолату Первісної Церкви, згаданий єпископат Московської єрархії, в своїй інтерпретації, відносив лише до себе, до єпископату. Представники московського єпископату на Україні в їх інтересах завжди старанно обминали факт, що єпископат Церкви ніколи не був джерелом повстання єрархії в Церкві, а навпаки, цей єпископат сам виділювався, сформувався в цім всецерковнім пастирським інституті, який повстав з Апостолату Христа. Як далі ми побачимо, єпископат Церкви виділювався в загальній праці пастирського інституту Церкви, як потрібна функція, окрема функція такої праці. Первісно єпископат не був у виключній позиції над іншими членами пастирського інституту, над пресвитерами. Навіть виділення єпископату, як окремої функції пастирського інституту, на початках було зовсім непримітним. Рання первісна Церква не знає розрізнення поміж термінами єпископ, пресвітер. Певні історичні умови і процеси допомогли цій, на початку лише функції діяння затвердити себе на чільнім місці в згаданім пастирським інституті Церкви. Мова тут про єпископську функцію праці в пастирському інституті, функцію, що пізніш перевела себе на стан окремої степені священства.

Ідеологія керування масами в Римо-Візантійській імперії, як і пізніш в імперії Російській знала лише спосіб автократії, самодержавства одиниць. Ідеї колективного керування, постійного колективного керування ще в тім часі не були відомі, ніде не практикувалися. Церква в її організації, в її способах керування була вірним відбитком поглядів тієї доби. Хоч в певні часи Церква мала собори, мала навіть Апостольський Собор, однак постійне керування зосередилося в руках одиниць. В Церкві на чільне керуюче місце було видвигнуто єпископів. Це видвигнення єпископату в Церкві є чисто історичний процес, викликаний потребами життя і умовами тодішніх розумінь. Єпископат в Церкві не є настановлений волею Господа, а витворений процесами життя самої Церкви. Ідентифікація самих апостолів з єпископами не є оправдана. Первісна Церква такого не знала. Як ми далі побачимо, для апостолів термін єпископ і пресвітер були однозначні і де-які апостоли себе називали таки пресвітерами.

До сказаного про умовини, що видвигнули єпископську функцію в Церкві на чільне місце порядкування в ній можна додати й те, що таке видвигнення сталося не стільки по волі самої Церкви, скільки по волі імператорів, колись римо-візантійських, пізніш російських. Влада імператорів була чи не найбільшим чинником, який спричинився до того, що

Київ. Софіївський Собор.

єпископська (на початках) функція, пізніш скристалізувалася в окрему ступінь священства. Імператори природньо хтіли мати в державному життю давніх часів, як і часів не так від нас віддалених, Церкву, яка була б могутнім державним фактором, збудованою на зразок держави. Цілком природньо, що влада держави, дбаючи про спокій в ній, подбала про адміністрацію Церкви, і надала єпископству це чільне місце, на якому його ми тепер знаходимо.

Ми спинилися на вказанню, що єпископат в Церкві повстав історичними дорогами для того, щоби ясно розуміти, що те, що повставало історично, що сама Церква запроваджувала в життя, чи в Церкву запроваджували інші чинники, що запроваджувалося завжди з мотивів догідности, це саме й тепер підлягає потрібним змінам в інтересах тої догідности, коли цього справа вимагатиме. В єрархії Церкви є сторона вічна, Богом дана, волею Сина Божого определена, але й є сторона історично набута, що не має рис Божого встановлення. Апостолат Христа і пастирський інститут Церкви в цілому, що походить з того Апостолату, походить також з Божого встановлення, але єпископат в цім пастирськім інституті, пресвітерство в ньому, це все функції праці його, які самі люди в віках життя настановили.

Система монократичного єпископату в Цер-

кві, єпископату, що лише себе став вважати носієм безперервності пастирського Богом настановленого інституту в Церкві, ця система, наростаючи віками, знайшла і в нас в Україні, в московськiм єпископаті, своє особливо підкреслене завершення. Воно є особливо підкресленим, загостреним тому, бо цей московський єпископат на Україні, будучи зовсім чужим Церкві, як збору віруючих, чужим національно, також ідеологічно спираючись на традиції віків, а практично на державну владу (московський царизм) взяв на себе неприродні завдання бути здушуючою, нищівною силою для всякого природнього прояву самобутності і окремішності нашої Церкви.

Організація цього апарату придушення природних потягнень Української Церкви до виявлення своєї церковно-національної самобутності вповні відповідала цілям такого апарату. Органічний зв'язок архиєпископа і Церкви був зовсім знищений. Право всецерковного обрання архиєпископів, право, що так довго трималося в нашій свободололюбній Церкві, було затоптане і стало майже забути. Невеличка кількість одиниць, од Церкви відірваних, од Церкви незалежних, але поставлених бути всевладними володарями над Церквою, підбиралася шляхом наказів з гори, од імператора (московського). В призначенню цих всевладних в Церкві одиниць діяв завжди лише один мотив. Це не був мотив інтересів і потреб

самої Церкви, а мотив державних, імперіялістичних московських міркувань і потреб. Прийняття подвигу пастирства по заповітах Христа, любовне і жертвенне з боку самого пастиря, прийняття такого пастирства довірливе з боку мас Церкви зникло. Москва і її царат цинічно і кощунно зловживали святим ділом Христа і його дорученнями. Їм не ходило про несення Христового благовістя передовсім, а про змосковлення нашої Церкви і народу. Історія московського єпископату над українською Церквою є найнижча деградація, цинічна деградація святощів поданих Церкві Христом Господом в установленню пастирів для неї. Висловлюючи цей наш погляд на позицію, на діло московського єпископату над Українською Церквою, ми тим не хочемо осуджувати всіх без різниці членів того єпископату на нашій землі. Московський єпископат на Україні мав чимало в минулому світлик представників, які щиро хотіли жертвенно віддавати себе на служіння Христовій Церкві. Однак, темний, поліційно-політичний мотив, що завжди «з необхідности» та «по царському указу» був підложжям їхньої діяльності, цей мотив у ґрунті нищив всякі можливі святі заміри.

Духовна деградація представників московського єпископату над Українською Церквою повністю розкрилася в часах церковно-національного пробудження українських віруючих

мас, в часах розросту українських церковно-визвольних змагань. Так мусіло статися не тому, що в цей час, можливо, були єпископи нищого типу, а тому, що вікова система московського царату і його висланців-єпископів, що були породжені українськими церковними змаганнями, викликали таку потребу. Єпископат московських висланців до Української Церкви в зустрічі з вказаними змаганнями розкрив вповні його призначення і діяв згідно з його природою.

Який же дійсно був, у головному, характер московського єпископату на Україні? Як вже було сказано, царські укази дали змогу певній групі чужих Церкві людей затвердитися на верхах церковного керування. Ця група, завдяки властивостям її підбору, її цілей, що вже були вказані, набула рис замкненої в самій собі касті. В великім часі, коли українська нація стала творити нову та рідну їй дорогу у всіх галузях життя, визвольно-творчий процес перенісся також в царину церковного життя. Замкнена в собі каста московських єпископів-монахів, далеко від живого життя взагалі, а також чужа нашій українській нації і церкві її вихованням, цілями і національною приналежністю (єпископи були переважно москвини), ця замкнена каста відповідала на всі спроби порозуміння з нею лише ворожістю. Московські єпископи явно стали до боротьби проти внесення в Церкву

всього того, що дійсно могло створити її українською, близькою серцю нашого народу, такою, щоби вона могла відповідати духу християнства нашого народу, вимогом часу і світогляду нашої доби.

Метод ведення такої боротьби, метод засвоєний цією кастою чужих Церкві і далеких од неї єпископів, цієї метод цілковито відповідав властивостям цієї касты. Як міцна каста, звязана певними зобов'язаннями її членів, вона виставила проти всіх течій сучасности, зокрема проти вимог українського церковного громадянства, свою замкненість, пасивний опір на ґрунті такої замкнености. Лише під особливо енергійною навалою свіжих сил Церкви і пації в їх неспинних устремліннях до свого рідного, до всього придатного в змінених умовах життя, ця каста лише в де-чому, при тому крок за кроком, уступала. Бажання щирої кооперації ця каста ніколи не виявила, тут розуміється кооперації з вимогами життя, з голосами того життя. Так напр., в справі з українською мовою в церковних відправах, після довгих прохань, представлень, настоювань неохоче, вимушено давався дозвіл прочитати за Службою Божою Євангелію в українському перекладі, але й таке дозволялося лише по прочитанню Євангелії в мові старославянській. Далі, дозволялося часом проснівати «Отче Наш» в українській мові, але всі такі і інші часткові дозволи обставлялося

завжди численними умовами. Всюди і на все — обмежуючі умови, через які проглядала нехитість, ворожість; все носило характер не кооперації, не щирого бажання зрозуміти душу того народу, посеред якого ця каста опинилася, але характер уступок перед силою церковних мас. Дозволи, які давалося, не були дані щиро. Лише тільки мінялися обставини, як напр. приходили «Деникінці» (Московські Монархисти), або за часів гетьманату на Україні (доба Скоропадського), коли всюди і у всьому в силу вбивався московський елемент, ті нещирі дозволи, ті «благословення» зараз же відмінялися. Тоді тих, що їм давалися дозволи, «благословення», ставили під суд, тих, розумію тут священство українське, позбавлялося сану священства. Тільки лише відкривалася сприятлива пора, каста хутко займала старі, призвичаєні позиції, що вже були здані.

До останнього часу в розпорядженні цієї каста була випробувана міцна зброя, якою ця каста ставила українські елементи в Церкві перед межу не до перейдення. Зброя ця — присвоєне тією кастою і в її розумінню їй виключно належне право на поставлення вищих керівників Церкви — єпископів.

Завдяки особливим методам виховання членів цієї каста, особливому порядку введення в число її членів (указами царя), до останнього часу, навіть кращі з членів цієї єпископської, відірваної од Церкви каста, вага-

лися піти назустріч вимогам життя Української Православної Церкви, вимогам її наростаючої самосвідомости, що їх підносив Український Церковно-Визвольний Рух. Головною з тих вимог було дати Українській Православній Церкві українських архиєпископів.

Задоволення цієї вимоги було б одразу перевело український церковний рух з форм масового, гострого, революційного діяння в форми походу і розвитку мирного, еволюційного. Спокій і мир в Церкві цього потребував. Цього ця каста не могла і не важилася робити, бо це стало б перекресленням радії її буття на Україні, як чинника московського панування і московської «обробки» народніх мас.

Попередні вікові процеси християнства, непризвичаєння в масах духівництва і віруючих пильно вглядатися в минуле і шукати в ньому дійсну правду, задоволення з встановлених шаблонних понять, які не завжди відповідають правді, підтримка верхів церковної ієрархії всемогутньою в старі часи царською владою, все це призвичаїло духівництво й маси дивитися на цю московську архиєрейську касту, як на єдине джерело благодатних дарувань Св. Духа в Церкві. Каста ця сперлася на такі несвідомі маси духівництва, на темні маси віруючих, яких в Церкві було чимало. Спираючись на такі маси духівництва і віруючих каста ця хотіла в зародку здушити діло поновної, по віках московської неволі, орга-

нізації Української Православної Церкви, яка згодом в еволюційному процесі розвитку могла прийти до цілковитого відокремлення від Московської Патріархії. Вона рішила не дати Українській Православній Церкві українських архиєпископів.

В таких умовах переходив Український Церковно-Визвольний Рух. В таких умовах став до своєї праці Перший Всеукраїнський Православний Церковний Собор. Цей Собор кардинально розв'язав питання з верховним, єпископським проводом у Церкві. Він його розв'язав поза потребою звертань до московських єпископів, звертань, які минулим досвідом були виявлені, як безнадійні. Але, разом з тим, як це ми будемо бачити далі, Собор цей розв'язав це питання в згоді з духом законів, канонів Вселенської Православної Церкви, з тим духом, що віками являв себе в практиці Первісної Христової Церкви і був канонічним порядком однієї з її Патріархій.

ЕПИСКОПСТВО — ПРЕСВИТЕРСТВО В ПЕРШІ ВІКИ ХРИСТІАНСТВА.

Цікавого дослідувача, який хотів би спитатися над з'ясуванням, чим було, яке місце займало єпископство і пресвітерство в ранній Первісній Церкві, такого дослідувача одразу повинен вразити факт прикладання термінів «єпископ» і «пресвітер» до одних і тих же осіб. З цим явищем ми зустрічаємося в ранній Первісній Церкві, що була під проводом Апостолів, і пізніш, під проводом Мужів Апостольських.

Явище це свідчить нам, що, при тих, перших початках організації проводу Церкви, що лише починали витворюватися, ще не прийшло було до диференціації, до розрізнення та відокремлення функцій в тому єдиному пастирському інституті Церкви, про який ми перше говорили. Цей факт, що єпископ і пресвітер не були на початках твердо встановленими степенями священства, якими їх ми знаємо тепер, а були лише функціями праці членів пастирського інституту Церкви, того інституту, що зростав з свого зерна -- зародку с.т. Апостолату Христа, цей факт потверджується також і тим, що НІДЕ в Св. Письмі Нового

Завіту ми не знайдемо місця, де б терміни «єпископ» і «пресвітер» стояли б разом, один по-при другім, як найменування різних степеней священства.

В сенсі яскравого розрізнення поміж степенями, чи то функціями в організації Церкви в ті первісні часи, ми знаходимо в Св. Письмі лише згадку про єпископів і дияконів. «Павел та Тимотей, слуги Ісуса Христа, до всіх святих у Христі Ісусі, що в Филипах, з єпископами і дияконами» (Фил. 1:1). Тут ми маємо розрізнення поміж двома станами служителів Церкви. Це розрізнення зрозуміле. Тут називаються члени пастирського інституту Церкви тих часів і їх помічники. Апостоли Павел і Тимотей розрізняють поміж тими двома станами, що в очах тих Апостолів дійсно були різні. Первісне призначення дияконів було не для учительних, пастирських і священно-діючих функцій, а для справ господарських, організаційних. (Див. Діян. 6:1-6).

Приведене нами поіменування єпископів і дияконів у Церкві в Филипах, має ідентичне повторення в гл. 15. ст. 1 не так давно відкритого манускрипта «Дидахи». Повна назва цього документу є «Наука Дванадцяти Апостолів». Коротко цей документ називають «Дидахи», що й значить наука, доктрина. Документ цей відкрив митрополіт Сєрри в Македонії Филотей Брієннії в 1873 році, а опублікував його в році 1883-му. Документ цей викликав

оживлені дискусії що до його дати і значіння поміж теологами та каноністами Церкви. Будучи вже в Америці, я студіюв в цей документ по праці «Ді Доктрін ов ді Твелв Апоселз» єпископа Артура Джона Мекліна, ДД. (Лондон 1922). Згідно з авторитетами, що їх названий автор приводить, час написання «Дидахи» припадає на 100 рік по Христі. Це є висновок д-ра Торнера. Д-р Сабатіє вказує навіть на дату рік 50 й, с.т. на дату перед посланнями Апостола Павла, але ця дата приймається з сумнівом. (Названа книга, стр. 36-37). У вказаному вже місці цього документу (15:1) читаємо: «Отже, поставляйте для себе єпископів і дияконів достойних Господа...» Ми будемо ще далі мати нагоду згадати про «Дидахи» і про навчання «поставляти» єпископів і дияконів. Тут ми приводили це місце, як определєння, що вр жає своєю ідентичністю з определєнням Апостолів Павла і Тимотея. Вага цієї ідентичности полягає в тому, що «Дидахи» признано документом найранішої доби християнства, документом, що висвітлює собою цей первісний період життя Церкви. По тій причині термінологія «Дидахи», що так сходиться з означенням Апостолів Павла і Тимотея, потверджує це апостольське означення і вказує нам на порядок і на розуміння Церкви тих днів в ділянці, що нас тепер цікавить.

Факт відсутности в Св. Письмі і в писаннях Мужів Апостольських розрізнювання поміж термінами «єпископ» і «пресвітер», факт, що на ньому ми пізніш спинимося більш детально, є фактом безсумнівним. Цьому фактові давалися різні пояснення, але самого цього факту заперечувати не приходиться.

Завдання будь якого терміну, найменованя в тому, щоби виявити в звуках слова точний, відмінний від других зміст поняття, яке подається через слово. Так це завжди розумілося, бо інше розуміння — неможливе. Так це мусіло розумітися і в добу ранньої Первісної Церкви. Термін, поданий через слово, намагається завжди точно подати зміст поняття, яке розум витворив і подає його через слово — термін. Ми не можемо припустити, напр., щоби в нашім часі авторитет, що розуміється на церковних канонічних определениях, змішував терміни «єпископ» і «пресвітер». Тепер це стало неможливим, бо зміст цих найменовань вже пройшов процес повної диференціяції. Термін «єпископ» і термін «пресвітер» різно відмінюються в нашій уяві в наш час, бо терміни ці належать в наші дні особам з зовсім відмінними функціями і обовязками в Церкві. Терміни ці тепер відмежувалися один від другого їх зовсім відмінним змістом, а тому змішування їх тепер стало неможливим. Це так в наші дні.

Не так однак було в ранній порі життя

Первісної Церкви. Найменування одних і тих же осіб пресвитерами і єпископами свідчить про те, що тоді ще не перейшла, не починалася навіть пізніша диференціація обов'язків, яка привела до відмежування терміну «єпископ» од терміну «пресвітер». Сучасні нам функції єпископа, як і функції пресвитера, тоді несли одні і ті ж особи. По тій то причині особи ці в тій ранній добі християнства посили найменування і єпископів і пресвітерів.

Пізніш, мало-по-малу витворювалася різниця функцій діяння, різниця обов'язків. Повільно так витворюючись, різниця ця встановлювала різні, окремі стани в пастирському інституті Церкви. Остаточно, далеко вже пізніш, така різниця станів затвердла в формі відомих нам відмінних степеней священства.

Важно одразу, на самих початках наших вглядань, усвідомити і ясно засвоїти такий факт: Вказаний нами процес розмежування в пастирському інституті Церкви функцій його всебічного діяння, процес, що привів до сучасних нам понять окремих степеней священства, ЦЕЙ ПРОЦЕС ПОВСТАВ І ПЕРЕХОДИВ З РІЖНИЦІ ОБОВ'ЯЗКІВ, ЩО ДОРУЧАЛИСЯ, А НЕ З РІЖНИЦІ СТЕПЕНІ І СИЛИ БЛАГОДАТНИХ ДАРУВАНЬ. Хто може брати на себе опреділювати «ступінь і силу» благодатних дарувань Божих?! Коли почався і переходив процес диференціації обов'язків єпископа і пресвитера, то єпископ му-

сів вважатися, як особа з ширшим обсягом уповноважень од Церкви, ніж пресвітер. Ми маємо надію, що пізніші наші досліди дадуть підтримку нашому такому поглядові, а власне, що з самих початків різниця поміж єпископом і пресвітером закреслювалася не по лінії більшої, чи меншої сили благодатности, а по лінії ширшого, чи вузкого поля доручень, обов'язків і зв'язаного з ними авторитету.

Тут, до речі, ще раз про дияконат. Всюди в цьому розділі ми будемо мати на увазі єпископство і пресвітерство. Первісне призначення дияконату було «служити при столах» і дияконів Єрусалимської Церкви, перших взагалі дияконів було постановлено «на цю потребу». (Діянь 6:2-3). Практика Церкви витворила з дияконів помічників єпископа і пресвітера в їх пастирській роботі і при священнодіяннях. Був період в історії Вселенської Церкви, коли її дияконат, користаючи з близькості до єпископату, а тому й до справ Церкви взагалі, набув у ній особливо впливового стану, більш впливового ніж пресвітеріят, однак, ніколи властиво пастирські обов'язки священнодіяння, навчання, керування, дияконам не доручалися. Диякони все лишалися на положенню помічників членів пастирського інституту Церкви. Вони ніколи не були повноправними членами того інституту в розумінні повного права несення пастирських, учительних, харизматичних (благодате-давчих)

функції. З причини такого розуміння, дальші наші міркування матимуть на увазі лише єпископат і пресвітерство.

Син Божий, коли встановлював у Церкві Пастирський інститут в особах апостолів, коли давав йому особливі доручення, одним словом, коли засновував у Церкві її єрархію, як учительний, провідничий і благодатний осередок її життя, Син Божий тоді не поділив членів того первісного пастирського інституту, членів апостолату Церкви — на певні ранги, чи то степені, надавши кожній степені відповідну силу благодатности.

Як про це говорить апостол Павел, Син Божий настановив різні служіння Церкви, що їх мав нести встановлений первісний пастирський інститут Церкви, різні функції його праці. «І Він (Господь Ісус Христос) настановив інших апостолами, а інших пророками, а інших благовісниками, а інших пастирями та учителями на завершення святих, на діло служення, на збудування Тіла Христового...» (Еф. 4:11-12). Також: (1 Кор. 12:28). Служіння, функції праці були різні, але пастирський інститут один. Цьому пастирському інституту Церкви була подана, згідно з приреченим через Господа, в день Пятидесятниці особлива благодать Святого Духа для несення доручених провідних функцій в життю Церкви. Харизми — окремі да-

рування тієї благодаті Святого Духа по Божій всемудрості і всемогутності завжди відповідали, як і тепер відповідають особливостям певних служінь, певних функцій діяння пастирів у Церкві: одним дано було дар (харизму) бути апостолами, другим — пророками, знов іншим — благовісниками, пастірями, учителями. Харизми, дарування були різні, але ніде в Святому Письмі нема проведеного розподілу на більшу і меншу силу благодатности, властиву тому чи іншому степеню священства. Такого поділу благодатности не встановляв Син Божий і не знали його й апостоли. Бог всемогутній і всемудрий і дар Його ласки, Його благодать носить печать цієї всемогутности: вона подає здібності, розум і сили відповідно до доручених функцій, відповідно до служінь.

Як видно з наведених слів Апостола Павла, Церква часів апостолів знала функції і служіння первісного пастирського інституту зовсім відмінні від теперішніх. Це були функції і служіння характеру установчого, потрібного на той час. Харизми благодаті Святого Духа відповідали таким завданням, таким, тоді потрібним служінням. Харизми ті давали змогу членам тодішнього пастирського інституту нести обовязки апостолів, пророків, благовісників, пастирів і учителів. Коли ж ті, надзвичайні, установчі служіння в часі нормалізації церковного життя переходили в служін-

ня постійні, єпископів і пресвіторів, ті ж харизми благодаті Святого Духа стали відповідати завданням пастирів Церкви. Повсякчасна відповідність харизмів благодаті Святого Духа до завдань діяння пастирів, це цілкомито годиться з нашими поняттями про всемогутність і всемудрість Бога, що подає нам дари Його благодати. Принцип розподілу Божої благодаті на більшу і меншу силу і кількість неможливий, бо хто і коли міг зважитися определити силу і межі тієї сили Божої благодати. Ми лише бачимо її повсякчасну відповідність до завдань, що даються членам пастирського інституту Церкви.

Процес заміни надзвичайних служінь пастирського інституту Церкви служіннями постійними переходив поступово. Так же поступово, повільно в житттю Церкви наростає розрізнення, диференціяція функцій єпископату і пресвітерства. Нема нічого дивного, що в первісні часи, коли та диференціяція ще остаточно не сформувалася, термін: єпископ, пресвітер були однозначними. Про це буде мова далі. Тепер же місце на висновок:

Благодать Святого Духа в повній мірі належала як пресвітерам, так і єпископам, як членам єдиного в Церкві і Господньою волею встановленого Пастирського інституту. Різниця між ними могла бути лише в відмінних явленнях Божої благодати, харизми якої по всемогутности і всемудрости Бога, її подателя,

завжди і повно відшовідали відмінним функціям їх праці, їх служіння.

Функції вищого керування Церквою і поставлення пастирів, с.т. хиротонії їх, остаточно, з бігом часу були віднесені в життя Церкви не раніш початку 4-го віку. Я маю тут на увазі порядок єпископської хиротонії. До того часу в деяких Церквах обовязок переведення хиротонії, обовязок подання благодати Святого Духа особам, що їх поставлялося бути пастирями Церкви, чи то єпископами, чи священниками (пресвитерами), цей обовязок хиротонії в певних Церквах доручався і пресвитерам.

В ранні часи первісної доби християнства, в часи Св. Апостолів і Мужів Апостольських про хиротонію єпископську, чи пресвитерську не приходиться й говорити, бо функції єпископа і пресвитера ще не були розмежовані: одна й та сама особа носила найменованя часом єпископа, часом пресвитера.

Це твердження потребує доведень зо Святого Письма. Ми їх тут приведемо.

Вже в часах Святих Апостолів у житті Церкви поряд з надзвичайними, установчими служіннями намічалися і повільно входили в церковне життя і служіння постійні. Ці постійні служіння ще були не скристалізували своїх відмінних функцій, не відокремилися одне від другого остаточно, а тому апостоли самі безріжниць уживають термінів єпископ, пресвитер, прикладаючи їх до одних і тих же осіб.

Так наприклад:

1. Святий Апостол Павел, прощаючись з ефеськими пресвитерами, що видно зо слів: «Прикликав ПРЭСВИТЕРІВ церковних» (Діян-20:17). (В укр. перекладі подано «старших церковних», так поданий грецький термін — «пресвитери»), звертається до цих пресвитерів з такими словами: «Тим достерігайте себе і все стадо, в котрому вас Дух Святий настановив єпископами» (Діянъ 20:23). Автор «Діянъ», Св. Апостол Лука, ученик і друг Апостола Павла, ясно говорить, що були прикликані «ПРЭСВИТЕРИ церковні» і сам же подає слова Апостола Павла до цих «ПРЭСВИТЕРІВ», слова, в яких цей святий Апостол називає їх «ЕПИСКОПАМИ». Святі Апостоли Павел і Лука, згідно з тим оповіданням, прикладають найменовання «пресвитер», «єпископ» до одних і тих же осіб, покликаних з Ефесу. Обидва ці Апостоли не надають кожному з тих найменовань окремого значіння, бо таке значіння в тих часах ще було не скристалізувалося; функції обох тих служінь (єпископського і пресвитерського) належали одним і тим же особам. Жадної мови про більшу благодатність єпископів, як про це тепер говориться, тоді не могло бути.

2. Святий Апостол Петр називає самого себе «сопресвитером». «Старших між вами молю, яко товариш старший» (1 Петр. 5:11). Наш український переклад не подає точнішого най-

меновання, перекладаючи його українським словом «товариш старший». В грецькому тексті-оригіналі там стоїть «симпресвитерос», що й означає: сопресвитер.

3. Цей же Апостол в слідуючому стиху: (1 Петр. 5:2) яскраво означає, що в його час єпископство розумілося, як функція праці, що може доручатися і належати пресвитерові. На початку цієї (5-ої) глави Апостол зазначає, що звертається до пресвитерів, як «симпресвитерос» — сопресвитер і цим пресвитерам він пише: «Пасіте стадо Боже, що у вас, доглядаючи не по неволі...» Знов український текст нам мало говорить, але коли звернутися до оригіналу, до тексту грецького, ми знайдемо, що слово «доглядаючи» в грецькому оригіналі подано «єпископантес», по нашому «єпископуючи», несучи єпископські обов'язки наглядання. Ці обов'язки «єпископування», наглядання за Церквою Апостол Петро відносить до пресвитерів. Коли б Апостол Петр мав такі поняття про різниці степенів священства, які маються тепер, коли б він уявляв собі пресвитера, як священника, як священну ступінь «зменшою благодаттю», як де-хто мислить тепер, чи міг би він називати себе сопресвитером, будучи свідомим свого апостольства, дали, чи міг би він засвоювати обов'язки «єпископування» пресвитерам? Коли згадати бесіду Апостола Павла з ефеськими пресвитерами, яких він назвав єпископами і поставити ту

бесіду поруч наведених слів Апостола Петра, ми бачимо повну однозгідність в думанню Апостолів. Для них єпископство була функція праці, яка була і на обов'язку пресвитера, а не вища і з «більшою» благодатністю ступень священства.

4. Апостол Іоанн Богослов в другому і в третьому своїх посланнях (2:1;3:1) також, як Апостол Петр називає себе пресвитером. В українському тексті там стоїть слово «Старець», але це слово в грецькому оригіналі подане «Пресвитерос». З цих слів, з цих способів себе-найменування, які ми знаходимо у Апостолів Петра й Іоанна можна виводити, що в ті первісні часи термін «пресвитерос» був повнішим що до змісту і частіш уживаним.

Одно, принаймі, можна сказати, що ніхто з Апостолів, скільки це засвідчує нам Святе Письмо, не називає себе єпископом, пресвитерами себе називали і Апостол Петр і Апостол Іоанн. Добре тут занотувати, що єпископ Яків, перший єпископ Єрусалимський не був один з числа дванадцяти Апостолів.

5. Святий Апостол Павел в посланні до Тита уживає без різниці термінів: «пресвитер», «єпископ». Він пише своєму ученикові Титу: «На те zostавив я тебе в Криті, щоб ти довів до ладу, що лишилося і настановив по всіх городах пресвитерів» (Тит 1:5). Мова отже в посланню Апостола Павла до Тита йде про ПРЕСВИТЕРІВ. В слідуючому шостому стиху

подаються кваліфікації осіб гідних до возведення в сан пресвитера. Семей стих є безперервним продовженням мисли Апостола Павла. Апостол пише: «Треба бо єпископу без порока бути...» Апостол тут говорючи про пресвитерів уживає терміну «єпископ». Апостол цим засвідчив, що в його думанню обидва терміни рівнозначні, бо вони означали тих самих осіб. Єпископство, єпископування, чи то доглядання стада Божого, як про це пише Апостол Петр було в ті часи функцією праці пресвитера. Воно тоді ще не виділилося в окремому ступінь священства.

Як бачимо, Святе Письмо дає нам засвідчення однозгідної мисли Апостолів Павла, Петра і Іоанна. Всі вони єпископство розуміють як одну з функцій тодішнього пастирського інституту Церкви, при тому одну з тих функцій, що їх виконували пресвитери.

Наведені місця Святого Письма також свідчать про те, що в єдиному пастирському інституті Церкви були різні служіння, різні функції, але в тих первісних часах ці різні функції ще були не перейшли процесу остаточної кристалізації і відокремлення, а тому теперішні функції єпископів тоді ще засвоювалися і пресвитерами. Були отже, різні функції, але не було тоді понять про більшу у одних, а меншу у других благодатність, розумію тут грубі поняття наших часів у де кого про більшу силу благодатности єпископа і

меншу силу її у пресвитера. Вся різниця була не в кількості благодатности, якої ніхто зміряти не може, а в особливих функціях праці члена пастирського інституту Церкви. Сила Божої благодати завжди відповідає потребам певної функції праці, яку несеться з вірою у Божу допомагаючу силу.

Якщо перейти од Святого Письма до інших пам'яток Старовини християнства, не можна проминути, перш од усього, пам'ятки під назвою «Дидахи Тон Додека Апостолон» — Учиння Дванадцяти Апостолів.

Зогляду на особливу увагу цього документу, подаю короткі додаткові до вже поданих (див стр. 41) відомості про цей документ. Документ цей знайдено в Константинополі, в рукописі з 1056-го року. Про те, що такий документ існував, знали ще до його знайдення, але думали, що він пропав безнадійно. Наука церковно-історична знала про існування цієї книги, бо Святий Афанасій Александрійський (4-й вік) вмістив назву цієї книги в реєстр книг, що давалися для прочитання християнам, що наверталися од поганства, на початку їхнього християнського навчання. Англійські авторитети відносять дату написання, як я вже подав, на сотий рік. Елпидинський в своїй Історії Церкви (140 стр.) вказує на час написання — 70-100 по Христі. а). (Див. приведені матеріали).

Проф. А. Булгаков зазначає, що автор «Учіння 12-ти Апостолів» мабуть стояв на межі часу апостольського і післяапостольського. «Дидахи» якраз подає відомості, як установчі служіння в Церкві: пророчі, учительні і інші переходили в постійні форми служіння єпископського і дияконського. б).

Цікавим є те, що у всьому «Дидахи» немає й спомину про пресвітерів, хоч багато говориться про всякі служіння в Церкві. Але є, пише той же професор А. Булгаков, «на жаль в Дидахи пропуск не до пояснення, а це повне мовчання про пресвітерство і його значіння в Церкві». в).

15-й розділ «Дидахи» говорить: «Поставляйте собі єпископів і дияконів достойних Господа, мужів кротких і не сребролюбивих». г).

Те, що для проф. А. Булгакова не до пояснення, для нас ясне. Автор «Дидахи» був сином свого часу. В його час процес розмежування обов'язків поміж єпископом і пресвітером ще не закінчився, а то може ледви й починався. Обов'язки і пресвітера і єпископа лежали на одній особі. Автор уживає лише найменування єпископ, вважаючи зайвим друге найменування «пресвітер». Також, можливо, що в тих часах перед розмежуванням обов'язків єпископа і пресвітера, в певних Церквах існував лише термін єпископ, а термін пресвітер зовсім не уживався.

Тут цікаво занотувати, що термінологія «Дидахи» зовсім однакова з термінологією Апостола Павла, який звертається до Церкви в Филипах з її єпископами і дияконами: «До всіх святих у Христі Ісусі, що в Филипах з єпископами і дияконами». (Фил. 1:1).

Апостол Павел без сумніву знав про термін «пресвітер». Про це ми довідуємося з інших місць Святого Письма: Діянь 20:17; 1 Тим. 5:17; Тит 1:5 і інші. Більше, він сам разом з Варнавою ноставляли пресвітерів (Діянь 14:23). Однак, ніколи Апостол Павел не уживає терміну «пресвітер» поряд з терміном «єпископ», як щось осібне, не уживає так, як він уживає терміни: «єпископи і диякони» (Фил. 1:1). Навпаки, як ми вже бачили, ці терміни у Апостола Павла, як і в інших Апостолів уживаються як рівнозначні, бо прикладаються до одних і тих же осіб.

Цікаво зауважити: В Филипах, у Церкві одного міста і невеликій (ця Церква ніколи не відігравала в історії Вселенської Церкви важної ролі) в цих Филипах Апостол витає «єпископів і дияконів». Однак ми в цій Церкві знаходимо кількох єпископів і кількох дияконів і жадного пресвітера. Ясно, що єпископи того часу несли функції, які тепер несуть пресвітери окремих парохій. Передше ми бачимо єпископів у положенню пресвітерів — парохів окремої парохії — церкви. І знов ми бачимо, що в добі Апостолів і Мужів Апостоль-

ських єпископ, пресвітер це синоніми, які прикладалися до тих же самих осіб і уживалися відмінно, той чи інший термін, коли малося на думці підкреслити ту чи іншу функцію. Коли, напр. думалося про особу, як про доглядача своєї пастви, її називалося єпископом, коли ж, малося на мислі провідника громади, старшого і поважного, його здебільшого називали пресвітером.

Як ми бачили, спочатку найменування «єпископ», «пресвітер» були однозначними, бо прикладалося їх до тих же самих осіб. Це було тому, бо розмежування обов'язків єпископа і пресвітера ще було не перейшло потрібного процесу кристалізації цих обов'язків і їх відокремлення одних од других. Але з бігом часу така кристалізація і відокремлення тих обов'язків наростає. Церковне життя поволі зосереджується в руках єпископів. Єпископ в Церкві набуває все більшого адміністративного значіння і ми бачимо, що найменування «єпископ» стає більш авторитетним, та потужним вищий щабель єрархічного становища. Це «найменування» — єпископ вже стає причиною деяких роздорів у Церкві. Про ці роздори, неспокої ми згодом скажемо. Все ж, поки що йде мова лише про «найменування», яке дає особі особливі права в керуванні Церквою. В часах тих неспокоїв, як ми це будемо згодом бачити, нема сліду думки про те, що єпископ мислиться як носій особливих благо-

датних дарувань (харизм), яких пресвітер не має.

Неспокої з приводу «найменування» єпископ повстали в кінці 1-го віку по Христі. Відгук на ці неспокої ми маємо в посланню Св. Климента Римського. Св. Климент Римський — Муж Апостольський; він приймав навчання безпосередньо від Апостолів Петра і Павла. Вся діяльність Св. Климента припадає на перший вік християнства, бо помер він в 101 році. Неспокої виникли в Церкві Коринтській. Святий Климент пише в посланню до тієї Церкви: «Апостоли наші знали через Господа Ісуса, що будуть неспокої що-до **НАЙМЕНУВАННЯ ЄПИСКОПСТВА** (підкреслення моє). (В грецькій мові ці слова «що-до найменування єпископства» подані: «επί τῷ ονοματὸς τῆς ἐπισκοπῆς»). По тій причині вони, що отримали повне передбачення, поставили напередвказаних осіб і одночасно дали пояснення, що коли ці успокояться, то інші досвідчені мужі нехай приймуть на себе їх служіння. На нас буде немалий гріх, коли ми будемо викидати і єпископства тих, що бездокірно і побожно приносили дари. Щасливі **ПРЕСВИТЕРИ** (підкресл. моє, АІТ), що були перед тим, бо вони не бояться, що хто будь скине їх з призначеного їм місця». д)

У Святого Климента єпископ, єпископство є лише найменування певного становища в

єрархії. Це найменування «єпископ» по думці Св. Климента є почесне найменування пресвітерів, що «бездокірно і побожно приносили дари» (Св. Евхаристію). Що це найменування належало таки пресвітерам, а не особам з особливими благодатними даруваннями, це видно з його слів: «Щасливі пресвітери, що були перед тим, бо вони не бояться, що хто будь скине їх з призначеного ім місця». Йде мова про скинення пресвітера з чести єпископства, як про це Св. Климент говорить: «На нас буде немалий гріх, коли ми будемо викидати з єпископства тих, що бездокірно і побожно приносили дари». Дальші слова Св. Климента: «Щасливі пресвітери...» впевняють нас, що він мав на думці не кого будь іншого, а пресвітерів, яким давалося почесне, авторитетне ім'я єпископа з дорученням функції єпископства, як то, як говорить Апостол Петро, доглядання їх духовного стада. (1 Петр 5:2).

Той же самий Муж Апостольський, Климент Римський, як подає нам Проф. А.П. Лебедєв, також, як Апостол Павел в посланню до Филип'ян, як автор «Дидахи» в об'єднаній єрархічній частині Церкви називає лише єпископів і дияконів. Св. Климент пише: «Апостоли, проповідуючи по різних країнах та містах, тих, що були навернені першими, після духовного іспиту поставляли в єпископів та в дияконів для будучих віруючих.» (є)

Ми тільки що бачили, що Св. Климент знав про пресвітерів у Церкві, писав про них. Єпископство він розумів, як функцію пресвітерської праці, функцію чільних пресвітерів, яких тому називано єпископами. По тій причині Св. Климент, коли йому ходить про те, щоби назвати в цілому керуючий апарат Церкви, називає лише єпископів і дияконів. Згадуючи про єпископів, Св. Климент вже не згадує про пресвітерів, бо в його прийняттю єпископи і були пресвітери з єпископською функцією загального і вищого наглядання над Церквою. Ми тут бачимо однозначне розуміння Святих Апостолів Петра, Павла, Іоанна, автора «Дидахи» і Мужа Апостольського Св. Климента Римського. Це розуміння правдиво рефлектує погляд на єпископа-пресвітера тієї ранньої доби християнства. Це був погляд загальний, всюди прийятий, за-своєний. Пояснення такому розумінню ми вже подали, коли вказували на факт повільної в дорозі історичного розвитку і диференціації функцій єпископства і функцій пресвітерства в загальній праці пастирського інституту Церкви, наданого їй Господом Ісусом Христом в Його Апостолаті.

Дефінітивного розмежування поміж єпископом і пресвітером ми не знаходимо, як зазначає Проф. А. Булгаков і в Святого Ігнатія Богоносця, також Мужа Апостольського часу першого віку. «Він тільки», говорить

Проф. А. Булгаков про Св. Ігнатія, «вказує взагалі, що вище з трьох єрархічних служінь є: єпископство, а нижче — дияконське. Але взяті разом всі три служіння складають немов би жертівник (грецький термін у Св. Ігнатія: «Фтісіастіріон») всередині якого повинні перебувати всі віруючі». Є)

Пишучи ці лекції на українському тайпрайтері і на стенолях, я не маю змоги подавати латинські і грецькі тексти і терміни в цих мовах і з необхідності подаю їх українськими літерами. А.І.Т.

В часах Св. Ігнатія Богоносця процес розмежування функцій, а за ними і назв єрархічних служінь, як видно, почався, але ще не набув певних сталих форм, чим і пояснюється неясність в ужиттю цих термінів. Ми всюди маємо на думці розмежування функцій праці, за яким слідувало затвердження певних найменувань, але ніде в цім процесі ми не знайдемо розподілу благодати Святого Духа на більші і менші дарування, більші для єпископів, менші для пресвітерів. Ця благодать Святого Духа була подана єдиному інституту Церкви, що повстав з Апостолату Христа в багатстві і невичерпаності Всеблагото Бога і вона завжди відповідає обов'язкам носія цієї благодати, члена пастирського інституту Церкви і не ділиться на більшу і меншу. Коли Церква своєю волею давала пресвітерові ширший круг обов'язків єпископа, Божа все-

помагаюча благодать давала пресвитерові змогу нести ці більш поширені обов'язки. По тій причині, коли Українська Автокефальна Церква вважала за потрібне, в ім'я спасіння свого життя, надати своїм пресвитерам в часі 1-го Всеукраїнського Церковного Собору ширші функції діяння, включивши в них функцію подавання Божої благодати, Божа всепомагаюча благодать дала їм силу виконати нові доручення Церкви і поставити їй її Архипастирів.

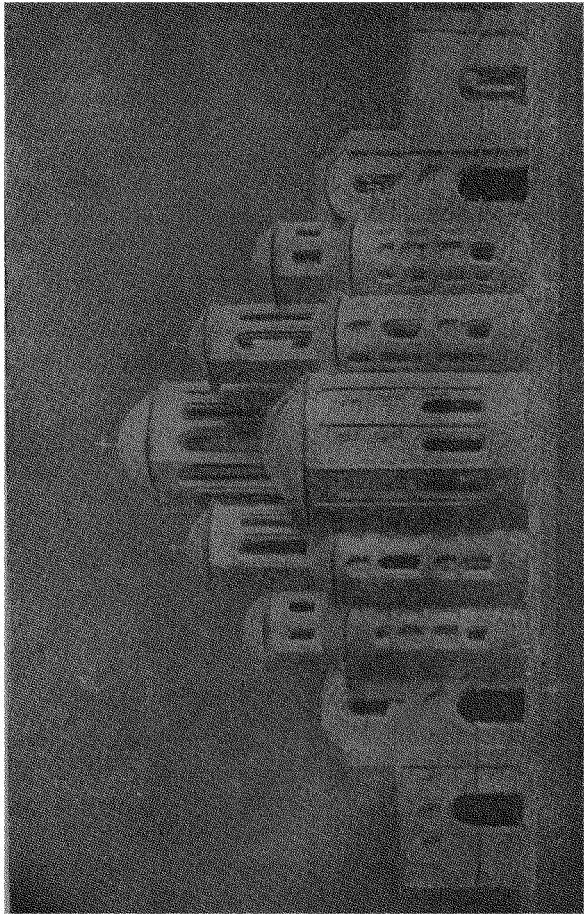
Учень Св. Апостола Іоанна Богослова, Св. Полікарп Смирнський, діяльність якого простягається до половини 2-го віку, написав своє послання до Церкви в Филипах. Він це послання пише од імені своїх пресвитерів. Це видно з початку його листа. Про це він також говорить в главах п'ятій і шостій свого послання. Коли Св. Полікарп говорить про послух вірних, то не виділяє єпископа, а говорить про однаковий послух всім членам тодішньої організації пастирського проводу над Церквою. Ніде в цім посланні Св. Полікарпа не проведена думка, що він самий, як єпископ, є надарований од Бога більшою силою благодатности в порівнянні з його пресвитерами.

Особливо ясно говорить про єпископство-пресвитерство, і що воно є носієм апостольської сукцесії (преемства), Св. Іринеї Ліонський. Він був учеником Св. Полікарпа Смирнського. Сам він говорить що «ще в раннім сво-

ім віці він слухав старця (пресвітерос) Полікарпа Смирнського» (Филарет, Історич. Ученіє об Отцах Церкви СПб 1882 стр. 81). Полікарпа, свого учителя Іриней називає пресвітером, хоч в історії Полікарп знаний, як єпископ. Св. Іриней Ліонський був замучений в 202-му році, в часах імператора Септимія Севера. Святий Іриней говорить: «Треба слухатися ПРЕСВИТЕРІВ (підкресл. моє АІТ), що знаходяться в Церкві і походять преємственно (сукцесійно) од Апостолів і по благоволєнню Отця разом з преємством (сукцесією) єпископства отримали правдиві дари» (розуміється Божу благодать, АІТ). ж)

Єпископство, як це видно з приведеного тексту, Св. Іриней розглядає як функцію праці, що була надана ПРЕСВИТЕРАМ, ЩО ПОХОДЯТЬ СУКЦЕСІЙНО ОД АПОСТОЛІВ. Ми вже вказали, що Св.Іриней назвав свого учителя Полікарпа пресвітером. Він взагалі уживає термінів «єпископ», «пресвітер», як зовсім однозначних. Коли він перечислює римських єпископів до єпископа Віктора 1-го, с.т. перечислює 14 римських єпископів, включаючи Апостола Петра, він тих римських пап називає пресвітерами. з)

Цю згадку я беру од Проф. В.В. Болотова. (Див літера «з» в кінці цього розділу.) Це ж саме зазначає про Св. Іриней і Проф. А.П Лебедев в таких словах: «Іриней в своїм творі часто згадує пресвітерів у Малій Азії, розумі-

Київ. Макот Софіївського Собору.

ючи під ним єпископів, як напр., Полікарпа Смирнського, Папія Терапольського». Далі, Проф. А. П. Лебедев подає те ж саме, с. т. найменування відомих єпископів пресвитерами, як спосіб означення у Климента Александрійського: «Климент Александрійський, з свого боку, подаючи цікаве оповідання про Апостола Іоанна і якогось єпископа, на двох друкованих сторінках називає навперемін цього останнього спочатку єпископом, потім пресвитером, потім знову єпископом і, нарешті, ще раз пресвитером» (Евсевій. Історія Церкви, кн. III, гл. 23). и)

Свідectво про Климента Александрійського має для нас особливу вагу. Простої помилки тут, знаючи автора, не можна припустити. Учень знаменитого Пантена і разом з ним засновник славнозвісної Александрійської Богословської Школи, Климент Александрійський, сам в сані пресвитера, і майже до кінця свого життя (прибл. 211-218 роки) стояв на чолі тієї Школи, він не міг робити таких помилок. Висновок мусять бути лише один: в його час різниця поміж термінами і служіннями «єпископ», «пресвитер» була так невелика, що він вільно міг уживати обидва терміни, відносячи їх до тієї ж самої особи.

Таке помішане і неясне ужиття термінів «єпископ» і «пресвитер» продовжується майже до половини III віку. Однаковість в ужиттю цих найменувань, хоч вже в слабшому сенсі,

ми ще знаходимо у Св. Кипріяна, замученого 258 року. Видно, що в тім часі процес розмежування функцій єпископа і пресвитера та їх найменувань мусів набути певних і більш затверджених форм. Св. Кипріян, єпископ Картагенський пише: «Церква складається з народу поєднаного з ПРЕСВИТЕРОМ, з отари покірної своєму пастиреві, а тому ти повинен знати, що Єпископ в Церкві, церква ж у єпископі і в такий спосіб, хто не в єднанню з єпископом, той і не в Церкві.»

Примітка: Не хочу тут переписувати наново, багато праці, але в приведенню цього тексту зайшла помилка. Розглядаючи цей текст в латинському оригіналі, я знайшов, що там: «плебе сацердоті адуната», а це значить дослівно: нарід поєднаний зо священником, а не з ПРЕСВИТЕРОМ, як було подано. Ріжниця поважна, бо Св. Кипріян міг мати на думці священника-пресвитера, а також міг мати на думці священнодіючого, чи це пресвітер, чи єпископ. Як вже передше я сказав, сенс поріжнення термінів «єпископ», «пресвітер», чи тут священник (сацердотіс) вже слабше виявлений. АІТ.

В наведеному тексті друга половина періоду зо слів: «а тому повинен знати» є висновок першої половини, і слова: «єпископ в Церкві, а Церква в єпископі» знаходяться в цілковитій залежності від передше поданих слів «плебе сацердоті адуната». Св. Кипріян міг

мати на думці священника, про якого пізніше говорить, як про єпископа. Все ж тут порівняння виявлене дуже слабо і не може рівнятися з силою передше приведених текстів. і)

Наведені свідчення стверджують висловлену нами передше думку, що в первісні часи християнства єпископат і пресвітерство розглядалися як лише відмінні функції єдиного в суті і неподільного по благодатності пастирського інституту Церкви. Відмінні функції цих обох служінь в Церкві поволі накреслювалися. Це творилося в процесах життя Церкви, вимагалось її потребами. Розмежування первісно йшло по лінії розподілу обов'язків, а не по лінії принципу одваження більшої і меншої сили Божої благодати. Хто б зважився так «одважувати»? На сліди розподілу єрархії, пастирського інституту її, по принципу більшої і меншої благодатності, ми не можемо ніяк впасти, коли вглядаємося в пам'ятки первісного періоду життя Церкви. Розмежування єпископства од пресвітерства в життю Церкви йшло по лінії наростаючих дефініцій, що є пресвітер і що є єпископ в життю Церкви. Ознаки для таких дефініцій завжди лежали в різності обов'язків виконання, а не в різності сили благодатності.

«Апостоли природньо», пише митрополит Макарій, «могли уживати і уживали дійсно часом те й друге найменування як єпископам, так і пресвітерам і навіть самим собі, однак,

де-яким з тих осіб вони надали особливий привилей (преїмущество) і владу рукополагати других пресвітерів, судити і нагороджувати їх, привилей і владу, що явно підносили тих, кому вони були дані од апостолів, над простими священниками». (АІТ «над простими священниками») к).

Митрополит Макарій говорить лише про «преїмущество», про «власть». Це відноситься до функцій праці в порядку організації. Що значить у митрополита Макарія «простие священники» і звідки він взяв таку категорію священників — зовсім незрозуміло.

Просліджуючи погляд на єпископа і пресвітера, погляд що існував у Церкві в перші віки християнства, знаходячи цей погляд цілковито православним, як виявлення розуміння Святих Апостолів і перших Отців та Учителів Церкви в порушеній справі, ми заздалегідь відкидаємо можливі обвинувачення в відновленню крайніх поглядів Аерія (вік четвертий), який обстоював цілковиту рівність єпископів з пресвітерами. Поглядів Аерія ми не обстоюємо, бо вважаємо єпископське служіння, як відмінне од пресвітерського по ширших функціях праці, необхідним в Церкві. Ми не годимося з пресвітеріанством і іншими церковними організаціями, що виключили зо свого складу єпископські служіння. Однак, ми вказуємо і підкреслюємо, що різниця поміж єпископом і пресвітером не в силі

благодатности, а в виконанню відмінних функцій, які на єпископів чи пресвітерів Церквою наложені. «Преимущество власти», говорить митрополит Макарій, а не більша благодатність, ділять єпископа од пресвітера. Різниця функцій твердимо ми — єдина різниця поміж єпископом і пресвітером.

Звідси висновок:

Божя благодать подана була Апостолату Христа як зародкові Пастирського Інституту Церкви всім членам Апостолату однаково. Рангів, степенів благодатности не було. Та ж Божя благодать преемственно (сукцесійно) належала і тепер належить всім членам пастирського інституту Церкви також однаково. Ніде в пам'ятках первісних віків Християнства не говориться про відмірення одним більшої, другим меншої сили Божої благодати. Первісна Церква знала лише рівних один одному пастирів її, рівних по Божій благодаті. Їх вона називала то єпископами, то пресвітерами. Називала цими найменованиями одних і тих же осіб. Цим самим вона показала, що благодатну гідність і силу вона признавала носіям обох тих функцій пастирської праці, признавала це в однаковій мірі. Повільно наростало розмежування функцій праці єпископа і пресвітера. До єпископів здебільшого перейшла власть нагляду і право хиротонії, але це не тому, що пресвітер не мав сили благодати для рукоположення, а тому, що йому

ці функції не доручалися. Церква є джерело таких доручень. Воля її перенесла функції хиротонії на єпископів. Цього вимагали потреби життя Церкви, а не переконання, що пресвітер має меншу силу благодатности. Церква, яка завжди є єдиним джерелом таких доручень, в часи небезпеки, чи потреби може змінити для себе ці чисто адміністративні міркування, хто має нести цю чи іншу функцію. Це в особливо поважних обставинах зробила Українська Автокефальна Церква давши доручення хиротонії своїм пресвітерам, ведена тією ж святою вірою і переконанням, які були, як це ми бачили і переконанням Апостолів, Мужів Апостольських і Перших Отців Церкви. Ці — свята віра і святе переконання в тому, що Божа благодать, як дар Всемогутнього і Всеумудрого Бога завжди відповідає тим потребам, які лише можуть стати перед членами пастирського інституту в їх змаганнях в ім'я Відвічного Бога і Христа Його.

Джерела поданих текстів
і інших свідчень:

- а) Елпидинський. Церковная История, стр. 140.
- б) А. Булгаков. О законности и действительности Англиканської Ієрархії. Виш. І. Киев, 1906. стр. 149, 162
- в) Там же, стр. 166.
- г) А. П. Лебедев. Духовенство Древней Церкви. Москва, 1905, стр. 30.
- д) А. Булгаков. Вже вказаний твір: О Закон. і Действ. Англ. Ієрархії, стр. 171.
- е) А. П. Лебедев. Вже вказаний твір: Дух. Древн. Церкви, стр. 27.
- є) А. Булгаков. О зак. і Действ. Англ. Ієр. стр. 180
- ж) Православно Догматическое Богословіе. Митрополит Макарій. Изд. 5. СПб. т. 2. стр. 214.
- з) Проф. В. В. Болотов. Лекції по истории Древней Церкви. II. Посмертн. изд. редакції А. Бриллиантова. СПб 1910, стр. 456.
- и) Митрополит Макарій. Православно Догмат. Богословіе, стр. 216.
- к) Там же, стр. 217-218.

Єрархія УАПЦ.

РІЖНИЦІ ФУНКЦІЙ ЄПИСКОПА І ПРЕСВИТЕРА В ІХ ПОСЛІДОВНОМУ РОЗВИТКУ.

«Квод аутем постea унус електус ест, кві цетеріс препонератур, іс схіз-матіс ремедіум фактум ест, не унус-квіскве ад се трагенс, Хрісті еккле-зія румперет».

(Гієронімі епіст. 146. «Ад Евангеліум»)

«А коли потім обираю одного, який би головував над іншими, то це зроблено було для одвернення розколу, щоби хто будь не притягаючи (людей, АІТ) до себе, не розривав Церкви Христа».

(146 лист Єроніма. «Евангела»).

Подані слова Блаженного Єроніма яскраво вказують ту головну думку, яку я буду проводити в наступному розділі. Думка ця переймає собою зміст цього розділу, а тому я й привів джерело її на початку його.

Дійсно, лише для того, щоби церковне життя зосереджувалося в певніший спосіб, лише для надання організації Церкви кожної зокрема в обласному розумінню, певного притягаючого і зобов'язуючого осередку, для того то й витворено в процесах життя Церкви єпископське в ній служіння. Функції такого єпископського служіння намірені на таке зосередження життя Церкви.

Процеси, якими в життю Церкви вводився її єпископат, взагалі характерні і були необхідні в віддаленій від нас добі первісного християнства. Вони характерні для тієї власне доби. Люде тоді ще не дійшли були до звершених форм колективного керування. Таке керування всюди в тій добі зосереджувалося на чільних одиницях. Це був порядок життя тієї доби. Порядок цей особливо гостро проводився в тодішньому державному життю. В Римській Імперії вся система державного укладу була побудована на принципі зосередження влади на одиниці. Таке зосередження влади в Римській Імперії входило шаблями все вищих адміністративних постів до імператора і в ньому набувало закінчених форм апотеози одиниці.

Нема нічого дивного в тому, що процеси організації Церкви слідували за зразками державного керування. Інших зразків не було. Треба вглибитися в думання тієї доби, щоби це зрозуміти. На початках Церква самостійно

й вільно слідувала за такими зразками системи державного керування. Пізніш, по визнанню християнства державною релігією, процеси централізації життя Церкви проходили при участі, допомозі, а то й за ініціативою державної влади.

Історичні процеси нашестя варварів положили кінець абсолютизму влади одиниць в Римській Імперії. Пізніш усталені на просторах Європи держави й народи багато-віковою дорогою всяких змін, нарешті, революцій вийшли з фази керування одиницями, переросли таку концентрацію влади на одиниці. Церква не мала потреб до таких змін, які виявили себе в державнім життю народів, вона лишилася (окрім протестантських ісповідань породжених рухами Реформації) на шаблі організації через зосередження влади на одиниці. Це тим більше зрозуміло, коли пам'ятати, що в той час як влада державна є завжди владою примусу, то влада в Церкві є скоріш влада батьківської опіки й батьківського дбання. Коли така доброзичлива влада отця Церкви, духовного отця є на висоті її покликання, як це було в Церкві здебільшого, то трудно було б сподіватися, що таку індивідуальну і по характеру отцівську владу хтось би піднісся скидати.

В розділі про розвиток ерархії Церкви з Апостолату Христа мною було вказано, що пастирям Церкви, окрім функцій священно-

діяння й учительства, належала також функція духовного водіння, керування, с.т. пастирства в стислім розумінню цього терміну. Інакше й бути не могло. Пастирство, с.т. функція водіння, керування, було абсолютно необхідне. Без права керування, без сили проводити в життя абсолютне керування, що могло б значити учительство? Керування є провід дітей Церкви згідно з її навчаннями. Коли учительство не є підтримане владою і авторитетом керування, воно згодом стає безкорисним. Учительство без влади керування перестає бути реальним, життєвим, сходиться на фікцію.

Апостоли, встановлюючи наступників їх пастирського служіння, припоручили їм також функцію пастирства, с.т. авторитетного, духовного керування. Апостол Петро пише: «Пасіте стадо Боже, що і вас, доглядаючи (в грецькому тексті «єпископантес»...) 1. Петр 5:2.

Самий зміст розуміння терміну «доглядання», при дальшій зрості і розгалуженню організації Церкви — її громад — вимагав, щоби були доглядачі не лише над віруючими, але також досвідчені, випробувані доглядачі над доглядачами, що виконують їх обовязки в менших осередках життя Церкви. Коротше: організація зручного керування і доглядання неминуче вимагає утворення вищих інстанцій її. Це повільно привело до того, що в певній церковній окрузі функції

такого верховного доглядання (єпископства — од грецького дієслова «єпископос» — доглядаю) доручалися певним авторитетним пастирям, а далі і одному визначному пастиреві тієї округи. Так природньо наростали процеси зосередження життя Церкви певної округи на одній особі. Особи, що їм доручалася така верховна функція доглядання так і почали називатися од грецького слова «єпископео», — єпископами. В тих ранніх часах життя Церкви ми ніде не знаходимо вістки про те, що єпископи, носії функції загального на цілу Церкву округи доглядання, мислили про належну їм особливу і більшу «благодать».

В святому письмі є одно місце, яке показує, що назва єпископ давалася пресвітерові, коли йому доручалася функція єпископства, с.т. доглядання. Навіть, так можна думати, назва ця надавалася тимчасово, на реченець такого доглядання (єпископства), на час відсутности Апостола. На це місце Святого Письма звертає увагу Проф. А. Булгаков. Це — з послання Апостола Павла до Тита: «На те зоставив я тебе в Криті, щоби те, що лишилося довів до ладу і настановив по всіх місцях пресвітерів, як я тобі звелів». Мова йде про пресвітерів. Однак, далі, через стих, в якому говориться про кваліфікації ПРЕСВИТЕРА, трохи несподівано Апостол пише: «треба бо ЕПИСКОПОВІ без порока бути...» (Тит. 1:5-7).

Ми вже передше мали нагоду пересвідчитися, що найменування «єпископ» і «пресвітер», в ужиттю тієї ранньої доби в життю Церкви, були однозначні і без різниці прикладалися до одної і тої ж самої особи. Тут є цікавим лише те, що проф. А. Булгаков вказує на причину таких в нашому часі відмінних найменувань в приложенню їх до тієї ж самої особи. Проф. А. Булгаков звязує приведенне місце з послання Апостола до Тита з іншим стихом того ж послання, де говорить: «Як пришлю Артема до тебе, або Тихика, постарайсь прийти до мене в Нікополь, там бо надумавсь я зазимувати» (Тит. 3:12).

Проф. А. Булгаков, звязуючи ці місця з послання до Тита, говорить так: «Тією обставиною, що Апостол Павел лишав Тита в Криті тимчасово, тим і пояснюється, що Апостол, говорючи про поставлення ПРЕСВИТЕРІВ, єднає їх служіння з ЕПИСКОПСТВОМ, коли говорить: «Треба бо ЕПИСКОПОВІ без порока бути...» (Тит. 1:7). В відсутності Святого Апостола і його представника, Тита, ті пресвітери, що їх мав настановити Тит, лишалися й доглядачами, єпископами. а).

З поданих перше вглянень ми отримали вражіння, що в Церкві тієї первісної доби були пресвітери і єпископи, але не всюди однаково. Були Церкви, в яких настановлялося пресвітерів (Діянь 14:23), але були також Церкви, що в них згадуються лише єпископи

(Филип. 1:1). Е натяки, що в певній Церкві було по кілька пресвітерів. Таке напр., було в Церкві Єрусалимській. Апостоли Павел і Варнава представили спірне питання про потребу обрізання «Апостолам і старшим в Єрусалимі». «Старші» в грецькому тексті найменовані «пресвітери» (Діянь 15:2-4). Е також згадка, що пресвітери певної Церкви були об'єднані в певній організації «пресвітеріон». «Не занедбуй твого дарування, котре дано тобі пророцтвом з положенням рук священства» (1 Тим. 4:14). Про це місце ми ще будемо мати нагоду говорити. Тепер лише я вкажу, що термін «священства» в грецькім тексті поданий словом «пресвітеріу», що є другим (родовим) відмінником від слова «пресвітеріон» — колегія пресвітерів.

Яке ж відношення віруючих мусіло бути до всіх тих служінь єрархії в Церкві? Про це говорять нам писання ранніх Отців Церкви, Мужів Апостольських.

Святий Ігнатій Богоносець (пом. 107 р.) пише в посланню до віруючих в Філадельфії: «Ви знаходитеся в єднанню з єпископом і пресвітерами, що при ньому знаходяться, і з дияконами» б)

Так уявляє собі єднання вірних Церкви з її пастирським інститутом Св. Ігнатій. Треба знати, що Св. Ігнатій був одним з перших оборонців зосередження життя Церкви в особі єпископа. Він напр. пише: «На єпископа тре-

ба дивитися, як на самого Бога» (Посл. до Ефес. гл. 9). «Намагаймося бути не в протиповенстві до єпископа, щоби бути в покорі Богові» (Те ж посл. до Ефес. гл. 5). Однак треба розуміти, що Св. Ігнатій, як син своєї доби, не міг мислити так про єпископське служіння, як де-хто мислить тепер, в нашій добі. Св. Ігнатій не підвищував єпископське служіння на певну, вищу ступінь благодатності, як це роблять в наш час. Він, Ігнатій Богоносець, розумів себе також частиною «фтісіастіріона» (жертівника Церкви), як і кожного іншого пресвитера, в рівній ступені благодатності. Те саме, що Св. Ігнатій говорить про відношення до єпископа, це ж говорить він і про відношення до пресвитера. На це вказують наведення з писань Св. Ігнатія, які я беру з творів проф. А. Булгакова і А. Лебедева. В посланню до Ефесян (гл. 2) Св. Ігнатій говорить будьте покірні пресвитерству («іпотассомена пресвітерію»). Такий же вираз в посланнях до Магнезійців (гл. 2), до Траллійців (гл. 2,13) і інші місця. в)

Тут цікаво привести аналогічний вираз Св. Полікарпа Смирнського: «Іпотассоменус тіс пресвітеріс ке діаконіс ос Фтео ке Христо». (Я не маю змоги одбивати на машинці грецький текст, а тому подаю його нашими літерами. АІТ). Наведене значить: «Будайте покірливі пресвітерам і діяконам, як Богу й Христові».

Приведені наведення (квотації) подаю для того, щоби показати, що святі Ігнатій і Полікарп мали на мислі не лише владу єпископа одного, а скоріш мали на мислі авторитет християнського пастирства взагалі. Що вже за часів Мужів Апостольських почали позначатися процеси зосередження церковного провуду на єпископі, це вважаю безсумнівним. При єпископі в тих часах ми знаходимо пресвитеріон і дияконат. Це видно з приведених квотацій.

В попередньому розділі ми вказували на приложення в часах Апостолів найменовань «єпископ» і «пресвитер» до одних і тих же осіб. Чим же міг бути єпископ в наступну добу Мужів Апостольських?

Весь час ми мусимо мати на увазі природний, поступовий розвиток функцій пастирського інституту Церкви. Відповідно до обовязків поступово наростало значіння пастирів вищих функцій діяння і відмінність їх найменування.

Єпископ в добі Мужів Апостольських був першим з пресвитерів і, як такий, стояв на чолі пресвитеріона Церкви. Будучи першим зпоміж братів-пресвитерів, єпископ був у певній залежності і під певною контролею пресвитеріона. Це був час великих впливів Пресвитеріона. Абсолютне зосередження життя Церкви в волі єпископа прийшло не одразу, а повільним ходом подій і розвитку. В так зва-

них «Церковних Канонах Святих Апостолів» (Пам'ятка середини III віку, Єгипет, Сирія) ми знаходимо 18-й Канон: «Пресвитери, що знаходяться по правому боці, нехай мають дбання про єпископів в олтарі, щоби вони винагороджували і самі були винагороджені». Видно мова йде про винагородження при братній трапезі (спільне прийняття поживи) по Святим Причастю. «Ця віетка», так говорить Гарнак, «видатної ваги, бо ми маємо тепер незбитий доказ того, що до цього часу могли лише сумнівно припускати. Ми довідуємося, що навіть в той час, коли з числа многих єпископів вивищувався один, навіть і тоді продовжувався певного рода нагляд над єпископськими обов'язками збоку пресвитерів. Єпископська монархія (одновладність, АІТ) отже не одразу набула значіння автократії (самовластя, АІТ)» г).

Той же 18-й Канон вказаного кодексу «Церковні Канони Святих Апостолів» віддає юридичні (судові), функції в Церкві включно пресвитерам.

Приведений 18-й Канон набуває особливого значіння, коли прийняти до уваги погляд проф. Покровського, що пресвитеріят в помісних Церквах складався здебільшого з представників місцевого елемента, чого не можна сказати про єпископат, члени якого, як інституції пастирства ширших функцій обиралися, чи надавалися згори з місцевостей часами

дуже віддалених. Історія Церкви нам говорить про перенесення єпископів з одної на другу катедру доволі віддалені одна од другої. г).

Всі свідощтва, які говорять про розподіл функцій діяння поміж єпископом і пресвітером, такі, напр., як свідощтво Тертуліяна в його творі «про Хрещення» (Догматичне Богословіє Митропол. Макарія, стр. 219), свідощтво Оригена і інші (там же), всі ці свідощтва, як зазначає Митрополит Макарій, зводяться до одного стану, який Св. Іоанн Золотоустий подає так: «Невелика різниця поміж єпископами і пресвітерами, бо й перші мають обовязок вчити й дбати про Церкву і що (Апостол) сказав про єпископів, те ж завоює і пресвітерам. Одним рукоположенням (ти хиротонія моні) возвишуються єпископи і, здається, цим лише одним вищість мають над пресвітерами». д).

«Квід фаціт єпископус екцепта ординаціоне, квод пресбитер нон фаціот?» (Гієронімі, Епіст. 85. Ад Евагріям)

«Що творить єпископ поза рукоположенням, чого пресвітер не творить?» (Ероним лист 85 До Евагрія). Так запитує Блаженний Ероним.

Одне право рукоположення, як зазначає Св. Іоанн Золотоустий, як виімок, Церква однесла до обовязків, до функцій єпископства. Діяльність Іоанна Золотоустого припадає на

другу половину 4-го віку, (пом. 407 р.). В його часі, дійсно, рукоположення було вже остаточно віднесене до функцій єпископів.

Питання тепер: Чому лише хиротонія, єдина функція ця, стала засвоєною виключно єпископському служінню в Церкві?

Відно відь: Це сталося з вимог самого життя Церкви. Церква так намагалася захоронити єдиність свого життя і проводу в певній місцевості. Тієї єдиності не могло б бути, коли б кожен окремих пресвітер, незалежно од центра місцевої Церкви, сам поставляв нових членів пастирського інституту її. Таке поставлення нових пастирів Церкви мусіло бути впорядкованим, обмеженим і зосередженим в певнім центрі місцевого церковного життя. Тут весь час йшло про зручність, про доцільність способів керувати Церквою, давати їй нових пастирів, а не про силу самої благодатності довершування такого акту хиротонії. Коли б місцеві поєднання церков-громад допускали інший порядок, с.т. допускали незалежні всюди по місцях рукоположення, в життю таких поєднань громад, таких обласних Церков повстав би нелад і розподіл. Керування об'єднаним життям церковної округи, керування з осередку її стало б фіктивним, у наслідку таких практик повстав би неминучий хаос. Тим-то, по вимогах зручності керування, а не по мотивах признання більшої (у єпископів), меншої (у пресвітерів) си-

ли благодати, було віднесено в пізнішу добу обов'язок рукоположення лише до функцій єпископа.

Рукоположення, виключне ПРАВО на цю функцію стало спеціальним привілеєм єпископства Церкви. ПРАВО є юридичне, а в життю Церкви — канонічне поняття. Право окремілює що можна, що віднесено до привілеїв певного стану. Таке право на довершення акту хиротонії ніяк не можна змішувати з можливим ДОГМАТИЧНИМ ПОНЯТТЯМ про силу благодатности. Ми говоримо про «можливе» таке поняття, бо в догматиці Церкви Православної такого АКТУАЛЬНОГО розрізнення сили благодатности по степеням єпископського і пресвітерського служінь ніде не мається. Про це трохи пізніш.

Якраз тепер набувають для нас особливого значіння слова Блаженного Еронима, приведені мною на початку цього розділу цієї розвідки: «А коли потім обирали одного, який би головував над іншими, то це роблено було для одвернення розколу, щоби хто будь притягаючи (людей) до себе не розривав Церкви Христа». Думка ця — без сумніву, вірна. Вона точно розкриває причини й мотиви, по яких рукоположення пастирів місцевої Церкви віднесено до обов'язків особи, поставленої в осередку її для керування нею. Порядок цей розумний, він виправдується вимогами ладу в Церкві. База введення в життя

такого порядку — юридична: виключна СИЛА БЛАГОДАТИ єпископа довершувати такий акт хиротонії. І цей порядок, так розумний і потрібний, як ми про це далі довідаємося, все ж, увійшов у життя Церкви не без боротьби. Боротьба була неминуча, бо практика Первісної Церкви знала інші способи хиротонії, які тепер із уведенням юніформності порядку хиротонії мусіли відпасти, покоритися новому і більш зручному порядку в життю Церкви.

Таке вдокорення певній, пізніш прийнятій юніформності можна прослідити і в інших функціях пастирського інституту Церкви, не лише в порядку хиротонії. Так напр. пізніш, виключно до єпископа перейшло право вірних духовного єднання з Церквою, що накладалося на переступників, як одна з суворих кар. Таке право в первісну давнину життя Церкви належало колись пресвитерам. «Місцеві пресвитери», як пише проф. А. Спаський, «мали право «моту пропріо» (с.т. за відповідним мотивом, АІТ), не звертаючись за дозволом на те до місцевого єпископа, позбавляти вірних церковного єднання і коли апеляція на таке одлучення через місцевого єпископа, (який, як видно, сам не міг відмінити його, АІТ) була подана самому папі Александрійському Теофілові, він признав спосіб поступовання пресвитера цілковито законним.» е)

В такім самім порядку до римо-католицьких єпископів відійшло виключне право мирування, а до єпископів Православного Сходу право посвячення Святого Мира, право посвячення Антимінсів, право розв'язання церковного шлюбу.

Що дає силу праву? СИЛУ ПРАВУ В ЦЕРКВІ ДАЄ ВСЕЦЕРКОВНЕ ДОРУЧЕННЯ. Цю істину треба твердо з'явити. ПРАВО ЄПИСКОПІВ НА ВИКЛЮЧНЕ ПЕРЕВЕДЕННЯ АКТУ ХИРОТОНІ ВИРОСЛО З ЦЕРКОВНОГО ДОРУЧЕННЯ.

ДОРУЧЕННЯ ЦЕРКВИ Є ДЖЕРЕЛО ПРАВА НА ВИКОНАННЯ ПЕВНИХ ФУНКЦІЙ ПІ ПАСТИРЯМИ, ЧИ ТО ПРЕСВИТЕРАМИ, ЧИ ТО ЄПИСКОПАМИ.

Що тут всюди йде мова про право, а не про силу благодатності, яка в разі доручення Церкви знаходиться і у пресвитера, це, окрім приведення оправдуючих такої погляд історичних фактів, про що буде мова далі, доводиться й тим, що, як вже раніш про це згадано, ніхто ніколи в Церкві не «счислив», не «зважив» Божої благодати, бо вона ніколи не відмірюється міркою. Сама навіть думка про можливість такого «відмірювання», «підрахування» Божої благодати в суті глибоко непобожна і в засаді мильна, бо це значить обмежувати мірами чоловічими те, що належить Божові, а тому — понад всякими нашими мірами.

Церква має сім тайн: Св. Евхаристії, Покаяння, Хрещення, Миропомазання, Шлюбу, Елеосвячення, Хиротонії.

Яка власне найбільша з цих Тайн Церкви? Який Собор, коли й де встановив, що для одної тайни треба більшої Божої благодати, а для другої меншої? Такого встановлення не могло бути і його нема. Церква такого ніколи і ніде не пробувала встановляти.

Ми однак маємо змогу порівнювати Святі Тайни що до їх внутрішнього, таємничого змісту. Так порівнюючи Святі Тайни Церкви ми не помилимося, коли в осередку їх усіх поставимо Святу Тайну Евхаристії. Вона безпосередньо, в перший раз була звершена Самим Сином Божим, про цю одну тайну сказано «Це творить на мій спомин». В цій тайні таємна сила й влада, що її подає Господь служителям Церкви в Його благодаті, являє себе в найвищій силі. Об'єкт цієї Тайни Сам Бог, бо ми віримо в повне перетворення земної, тлінної матерії хліба й вина в надземне, нетлінне Ество Вічного Бога. Недаремно ця Тайна є осередком цілого нашого богослужбового культу. Цю Тайну творить пресвітер.

Чому ж тайна хиротонії, єдина зо всіх семи тайн, в нашій Православній Церкві віднесена до виключних функцій єпископа? Чим це можна пояснити? Це пояснюється лише тим, що життя Церкви вимагало в ім'я попереджен-

ня всяких неладів в ній, в ім'я запевнення, що в пастирський інститут Церкви будуть вводитися в певнім означенім порядку нові його члени, вимагало віднесення функції рукоположення нових пастирів Церкви лише до обовязків єпископа-святителя. Єпископ отримав виключне право бути святителем нових пастирів Церкви. Стисло: Віднесення функції рукоположення до обовязків лише єпископа **ЛЕЖИТЬ ВИКЛЮЧНО В СФЕРІ ЦЕРКОВНОГО ПРАВА, В СФЕРІ КАНОНІЧНІЙ, А НЕ В СФЕРІ ПОНЯТЬ БЛАГОДАТНОСТІ, НЕ В СФЕРІ ДОГМАТИЧНІЙ. ТЕ Ж, що може вважатися КАНОНІЧНИМ, ЧИ НЕКАНОНІЧНИМ виростає з ДОРУЧЕНЬ ЦЕРКВИ.** Церква доручила єпископам довершення акту хиротонії і це є канонічне. Церква так же само може доручити це пресвитерам, як це бувало в минулому і сталося в історії нашої Церкви і це є те ж канонічно. Ми, в Українській Православній Церкві, під впливом особливих обставин могли розійтися з практикою Церкви нашого часу, але ми не порушили духа канонічності. Канонічне виростало з всецерковних рішень і доручень. Так же повстала і наша, на один лише і виключний раз практика.

Єпископи отримали виключне право на хиротонію єпископів, пресвитерів і їх помічників — дияконів не одразу, а набули його поступово, в певнім періоді часу. Історія пер-

вісного християнства розгортає перед нами зовсім відмінну від нашого сучасного часу картину церковних звичаїв і порядків. В перші десятиліття Христової Церкви, поруч теперішніх постійних церковних служінь єпископа, пресвитера, диякона, діяли також служіння надзвичайні, установчі, служіння апостолів, пророків, дидакалів.

Вага й функції тих надзвичайних, установчих служінь на початку перевищували значіння єпископа, чи пресвитера. Це легко зрозуміти, бо ці установчі служіння вводили, установляли поволі служіння характеру постійного: єпископські, пресвітерські, дияконські. Авторитет вводючих, установчих служінь мусів бути вищим. Таке зазначають самі єпископи того часу: «Ігнатій (Богоносець) і Діонісій Александрійський, пишучи свої наставничі листи, додають, що хоч вони пишуть для навчання, але не як дидакалі, що мають владу». (Посл. Ігнатія до Ефес. гл. 3; Діонісія прав. 4). Так наводить цих Мужів Апостольських проф. А. Лебедєв. е)

Той же Проф. А. Лебедєв зазначає, що в тім установчім часі духовне учительство ще було не перейшло до обовязків єпископів, бо функції такого учительства несли в тім часі апостоли, пророки, дидакалі. Документ старовини того часу «Канони Еклезіястичні» (70-90 роки) і «Постанови Апостольські» (кн. 2, гл. 1) припускають навіть можливість єпис-

кошів неграмотних «агграматі». Історія тих часів спеціально згадує про єпископів що брали на себе обов'язок учительства. Про таких Проф. А. Лебедев пише: «Ми розуміємо двох малоазійських єпископів середини 2-го віку (другого) Полікарпа Смирнського і Мелітона Сардійського, про яких в документах подається до розуміння, що вони, по термінології «Дидахи» виконували служіння «пророків» с.т. проповідували, вчили, хоч були без сумніву єпископи.» з).

На останку цього розділу запитаємо: як же зрештою перейшло до єпископів, власне, вище керування Церквою? Якими помітними процесами це могло б бути пояснене? Проф. А.П. Лебедев дає на це таку відповідь, яка частинно це пояснює: «Кінчили життя, перенеслися у вічність люде (Апостоли, Пророки, Дидаскали, АІТ), які лишили по собі багату спадщину. Прямих наслідників не було. За відсутністю ближчих (наслідників, АІТ) спадщина пішла по боковій лінії. Тією лінією спадкоємців стали єпископи. Вони отримали наслідство. Це — все. Недавно відкрита пам'ятка «Дидахи» прекрасно пояснює в чому річ. В ній (гл. 15:1-2) заповідається християнам: «Не показуйте недбання (пренебреження) до єпископів, БО ВОНИ ЗДІЙСНЮЮТЬ ДЛЯ ВАС СЛУЖІННЯ ПРОРОКІВ І ДИДАСКАЛІВ» и)

Джерела поданих текстів
і свідчень:

- а) А. Булгаков. О Законности і Действительности Англиканской Іерархіі, стр. 149.
- б) Там же стр. 176.
- в) Там же стр. 178 і Проф. А. П. Лебедев. Духовенство Древней Церкви. стр. 64.
- г) Б. Корих. Так називаеміе Церковніе Канони Святых Апостолов. XIII Випуск Учено-Богословских і Церковно-Проповеднических Опитов Студентов Киевской Духовной Академіи. Печатано по постановленію Совета Академіи. Киев, 1905. стр. 169.
- г) Собори Древней Церкви Епохи Первих Трех Веков. Проф. Покровский. Сергіев Посад. 1914.
- д) Догматическое Богословіе Митрополита Макарія 2-й Випуск, стр. 226.
- е) Проф. А. Спасский. Исторія Догматических Движеній в Епоху Вселенских Соборов. т. 1. Сергіев Посад. 1906. стр. 138-139 прим. 2 і Проф. Болотов. Епархіи Древней Церкви. Церковнія Ведомости, 1906, прим. ч. 3.

- е) Проф. А.П. Лебедев. Духовенство Древ-
ней Церкви, стр. 9.
ж) Там же стр. 39.
з) Там же стр. 40.
и) Там же стр. 37.

Київ. Андріївська церква.

Єпархія УАПЦ.

**АКТ ПОСТАВЛЕННЯ ЄПИСКОПАТУ
УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВО-
СЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ВСЕУКРАЇНСЬКО-
МУ ПРАВОСЛАВНОМУ ЦЕРКОВНОМУ СО-
БОРІ В м. ЖОВТНІ 1921-го РОКУ, В КИЇВІ,
В СВЯТІЙ СОФІІ.**

«Да не ркуть неці: «отрицаемся от віри, понеже самі поставляем митрополита.» То да не будет: не отлучаемся... Патріярха убо святіша константиноградського імами патріярха і отця і прочая патріярхи... і согласно є ними держим ісповідання віри.»

(З акту поставлення митрополита Григорія Цамблака 1415 р.)

Історія України-Руси т. 5 стр. 402.
Підстр. заув. 2. Проф. М. Грушевський.

В наслідку відомих у нашій історії процесів, Українська Православна Христова Церква, в великім часі свого відродження опини-

лася сиротою, с.т. без вищих духовних керівників — єпископів. На території її були єпископи, навіть не мале число їх, але вони були москвини, або московського виховання і переконань. Будучи такими, вони не співчували відродженню і націоналізації Української Православної Церкви. Вони не лише од неї, коли вона стала на таку путь, відреклися, а навіть чинно переслідували діло її відродження та націоналізації і всякими заборонами та анатемами карали носіїв того діла.

Це не перший раз, з волі Божої, таке сталося з Українською Православною Церквою. Рука Божа вела нашу Церкву важкою Дорогою страждань і іспитів. В роках 1596-1620 тодішні на Україні єпископи, таємно од Церкви, зраджуючи її на користь інтересів польського імперіялізму, за вказівками польських політичних кругів, тікали від неї в унію з Латинською Церквою Римського Папства.

Триста літ пізніш, в наш час, єпископи, наставлені Москвою і її імперіялістичними інтересами, так же само, не лише відреклися Церкви, до якої були поставлені, а виповіли боротьбу ділу її відродження і націоналізації. Вони виповіли боротьбу тим принципам, згідно з якими Апостоли будували Церкву, всюди і кожному народові несучи благовістя Христа його рідною мовою. Вони виповіли боротьбу принципам, які одушевляли святих Апостолів Славянства — Кирилла (Константина Фи-

лософа) і Методія, що понесли слав'янам Слово Світла і Спасіння їх тодішньою мовою. Ці святі і тисячлітні принципи стали забуті і потоптані. Цього потребував Московський імперіялізм, який змагав до здавлення всього суто-українського в цілі винародовлення нашого народу, як відмінного мовою і культурою.

На хрестах різної будови розпинали віками Христа, що живе в ділі Його Святого Благовістя. Рідними цвяхами прибивали Його до тих хрестів. На цей раз «хрест і цвяхи» були виготовлені в Московській майстерні винародовлення нашої нації. Розпинаючими стали... негідні єпископи, яким політичні веління московського царату це припоручили. По такій то причині, **ЛИШЕ ТОМУ**, хоч єпископи і були на нашій землі, українська Православна Церква, що стала на дорогу свого наближення до духовних і природних потреб народу, їх не мала. Вони її зрадили, покинули. Більше, вони стали до колючої, вищу правду тончучої боротьби з нею. Церква стала знов, не перший раз, перед потребою мати своїх єпископів — дійсних настирів.

Таке в різних варіаціях, вже не раз мало місце в історії нашої Церкви. До речі пригадати ці так аналогічні факти. Вони могли бути дещо відмінного змісту, обставини могли бути відмінні, так напр. могли бути єпископи, не було митрополита, або вимирали єпис-

копи і влада спиняла нові поставлення їх. Церква в таких обставинах шукала сили вибитися з тисків у самій собі і діяла чи-то актом самостійним, чи знаходила поміч у вищій ерархії других Православних Церков.

Перший акт проявлення самостійної ініціативи Української Православної Церкви мав місце за часів князя Ярослава 1051 р. Проф. М. Грушевський пише: «Як оповідає найдавніший літопис, він (с.т. князь Ярослав) поставив митрополита для Руси, для Святої Софії Іларіона, зібравши єпископів». а)

Другий такий акт — поставлення 1147 року митрополита Клима Смолятича. Третій — поставлення 1415 року митрополита Григорія Цамблака. б)

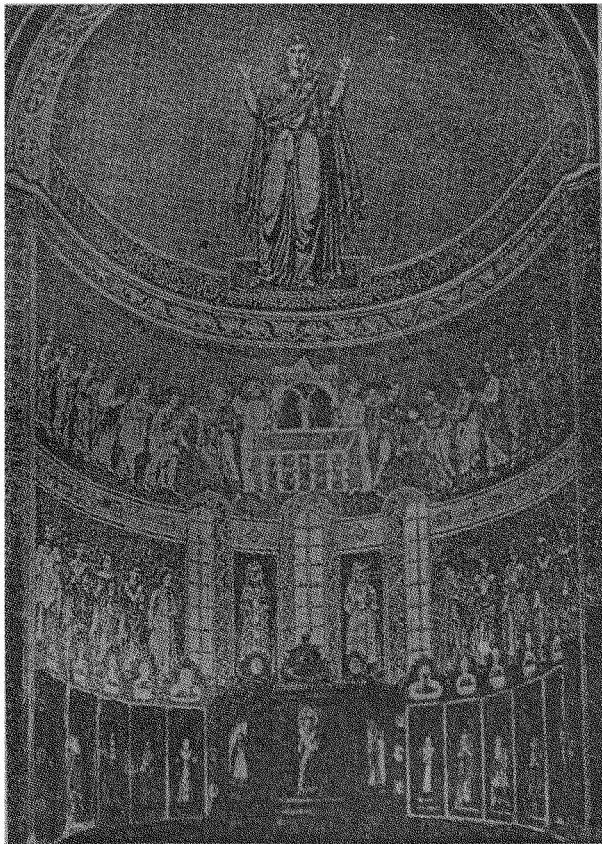
Можуть сказати: ці акти зовсім відмінні. Хоч вони відбувалися без згоди і благословення Константинопольського Патріярха, але єпископи могли поставити митрополита.

Оцінка певного факту завжди мусить мати на увазі, поза інші умови, настрої сучасників, особливо тих, що спричинялися до переведення певного акту. Я привів на початку цього розділу думи учасників Собору і акту, що ним поставлений був митрополитом Григорій Цамблак. Як ті думи подібні до таких же по суті дум і тверджень першого Всеукраїнського Православного Собору 1921 року, дум і тверджень нашої Церкви взагалі. Ті, що поставляли Григорія Цамблака митро-

политом, відчували можливості таких же самих обвинувачень, яких могли сподіватися учасники Собору 1921 року і акту поставлення митрополитом Василя Липківського. Ці настрої однакові і підкреслюють, коли не зовнішньо, то внутрішньо, настроєву аналогічність.

На черзі згадати таємне поставлення в Києві з Єрусалимським Патріярхом Теофаном митрополита Йова Борецького 1620 року. Як прийшло до цього поставлення в часах гетьмана Конашевича Сагайдачного?

Єпископи Української Православної Церкви пішли в унію з Латинською Церквою. Це сталося на підшепти польських політиків. Був замах на асиміляцію нашого народу з поляками. Унія з Латинським Папством, з Латинською вірою, вірою поляків, мала стати першим кільцем ланця, яким Польща намірювалася прикувати наш нарід до себе, і, згодом, його ополячити. Польща підтримувала Унію. Вона давала допуст на єпископські катедри лише уніятам. Православні єпископи були вже на вимертю. В таких обставинах гетьман Конашевич Сагайдачний і православні круги в Києві намірилися допомогти собі і використати переїзд через Україну Патріярха Теофана, щоби поставити митрополита і єпископів на опустілі правні єпископські катедри. Таємно в ночі, в Києві був поставлений таж від Патріярха Теофана митропо-

Київ. Св. Софія. Нерушіма стіна.

литом Йов Борецький. Згодом, в різних місцях, так же таємно, було поставлено кілька єпископів.

Згадані поставлення з боку традиційного розуміння канонів були вповні канонічні. Однак яка доля спіткала цю єрархію? Доля її була подібна до долі нашої Церкви. Нас, коли хто хоче «влучно», як він думає, вилаяти, він нас називає «самосвяти», «самосвятна єрархія». Йова Борецького і інших єпископів поставлення Патріярха Теофана, ті, що хотіли лаятися і давати прізвіща, і так само думали що роблять це «влучно», ту єрархію називали «єрархія самосійна». Польський уряд не хотів дати урядового признання цій єрархії. Остаточню, по довгих торгах стало на тому, що митрополита Йова Борецького таки віддалили, а на його місце був поставлений митрополитом Петро Могила. Знов аналогічність в настроях, коли не в точнім повторенню обставин. Життя пливе віками. Воно надносить все нові обставини. Але, і це важне, у тих все відмінних обставинах переживаються одні і ті ж настрої і боротьба. Церква рятує себе, рятує акцією, що зростає з глибин самої Церкви. В наведених випадках Церква Українська рятувала своє життя так, як на це дозволяли обставини. Був свій князь, були єпископи — Церква поставляла митрополитів поза чужинецькою волею, коли цього конечно було потрібно. Так були поставлені Іларіон, Клим

Смолятич і Григорій Цамблак. Не ставало єпископів, але була своя влада, як це сталося при гетьмані Конашевичу Сагайдачному. Церква скористала з переїзду Патріярха Теофана і відновила свій єпископат. Хоч ця самосійна єрархія не втрималася, але спираючись на ній, Церква могла змусити польський уряд признати її права і таки допустити православних єпископів на їх катедри, чого Польща не хотіла робити. Задума, що православні єпископи вимруть, а всі нові будуть уніяти, і таж удасться перевести унію, ця задума впала. В тому незабутне значіння «самосійної єрархії». Вона спасла для Церкви її будуче. Будучі історики опреділять значіння в житті нашої нації, нашої по думці противників «самосвятної» єрархії і, треба думати, вони знайдуть в ній не лише від'ємні, але і додатні сторони.

Всеукраїнський Православний Собор нашої Церкви 1921 року рятував життя і діло Української Православної Церкви так, як на це йому дозволяли тодішні обставини. Церква не мала рідної державної влади. Московські большевики понуро і з підозрінням дивилися на наш рух. Де лише можна було, вони вязнили, засиляли, а то й розстрілювали діячів цього руху. Автор цієї розвідки і член вказаного Собору лише півтора тижня до нього був випущений з вязниці Чека, в Старо-константинові на Волині, де був увязнений за

активність в цьому русі; така ж, а то й тяжча доля була і інших численних учасників руху відродження і націоналізації Української Православної Церкви. Собор цей також не мав переїзжого Патріярха. Собор відбувався в умовах напруження і терору, що мали місце в Україні по недавно подавленій національній революції. Кордони були щільно замкнені. Не могло бути жадного порозуміння з закордонними православними Церквами. Спроби в цім напрямку (посилка делегатів до грузинського Православного Єгзарха) були неуспішні. Відкладати на далі діло відродження і націоналізації Церкви, значило його провалювати. По піднесенню широких мас України до того діла, коли в Церкві були десятки парафій без священників, бо вони відмовилися від обслуги московського, чи змосковщеного духовництва (розумію тут парафії) в таких обставинах стати на Соборі безрадно і розіхатися ні з чим, це значило завести піднесені до святої цілі маси в тупу безнадійність і дати остаточний доказ, що каста московських єпископів на нашій землі — сила непереможна, і від Церкви рідної, дійсно української відмовитися, або погодитися чекати, коли пани ситуації змилюються і дещо уступлять.

Церква Українська рішенням першого Всеукраїнського Православного Церковного Собору перемогла цей так здавалося безвихідний стан. Вона перемогла силою віри. Вірою

цей Собор Церкви піднісся на височінь духа первісних християн. «Поминайте в ваших молитвах Церкву в Сирії», пише ідучи на муки, на смерть Святий Ігнатій Богоносець, «вона замість мене має стати пастирем самого Бога, а єпископствує в ній сам Ісус Христос.» (Рим. гл. 9) в)

Таким же святим переконанням, яким був сповнений безпосередній ученик Апостолів, Святий Ігнатій Богоносець, який ідучи в Рим на розірвання львами, твердо вірив, що в лишений ним Церкві «єпископствує сам Ісус Христос», тим же переконанням перейнявся Перший Всеукраїнський Православний Собор відродженої української Церкви.

ДО НЬОГО, ДО ЦЬОГО ЄДИНОГО І ВІЧНОГО ВЕРХОВНОГО АРХИПАСТИРЯ, ЗВЕРНУЛАСЯ ЦЕРКВА СЕРЦЕМ І УСТАМИ СВОГО ПЕРШОГО СОБОРУ, ПЕРЕД НИМ ПОЛОЖИЛА СВОЮ ВІРУ, СВОЮ НАДІЮ, СВОЇ БЛАГАННЯ. ВОНА ТОДІ ЛИШИЛА НА БОЦІ СЛОВА І ЗАКОНИ МУДРОЩІВ ЧОЛОВІЧИХ, А ПОСТАВИЛА ПЕРЕД СОБОЮ ВІЧНЕ І НЕЗМІННЕ ПРИРЕЧЕННЯ ЙОГО: «Я ЗАВЖДИ З ВАМИ», ЯКЕ ГОСПОДЬ, ВІДХОДЮЧИ З ДОЛИН НАШОГО ІСНУВАННЯ, ЛИШИВ СВОЇМ УЧЕНИКАМ І ТИМ, ЩО ПІДУТЬ ЗА НИМИ, ЛИШИВ І НАШІЙ ЦЕРКВІ. ЦЕРКВА БЕЗПОСЕРЕДНЬО ЗВЕРНУЛАСЯ В СВОЇЙ ПЕЧАЛІ, В СВОЇМ ОПУЩЕННЮ ДО ПІ ВЕРХОВНОГО ПАСТИРЯ НА-

ЧАЛЬНИКА. НЕ ЩО БУДЬ ІНШЕ, І НІЯКІ
АВТОРИТЕТИ ВИТВОРЕНІ ЛЮДЬМИ, СВД-
ЧЕННЯ І ДОКАЗИ ПОЛОЖЕНІ НИМИ, НЕ
ВСЕ ТЕ, А ЛИШЕ ВІН, ХРИСТОС ЄДИНИЙ,
ІСТИНА, ПУТЬ І ЖИТТЯ, ВІН ЗГІДНО З
ЙОГО СЛОВОМ — «Я Є ДВЕРІ І ЧЕРЕЗ МЕ-
НЕ, КОЛИ ХТО УВІЙДЕ, СПАСЕТЬСЯ» (Іоанн
10:9), ВІН, В РОЗУМІННЮ ЦЬОГО НЕЗА-
БУТНЬОГО СОБОРУ, МАВ БУТИ НАШИМ
ОСТАННІМ ПОРЯТУНКОМ.

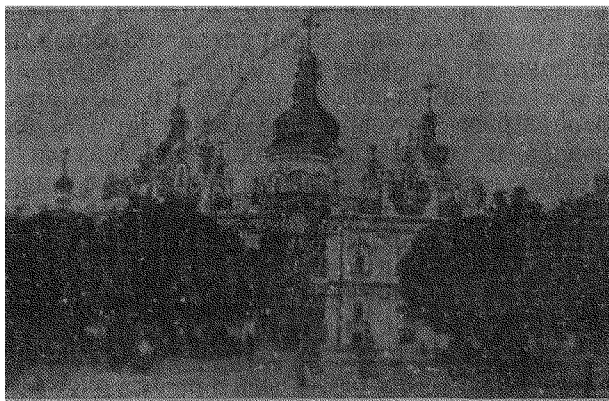
Поставлення першого єрарха на-
шої Церкви на В. П. Ц. Соборі,
поставлення, переведене пастирями Україн-
ської Церкви, присутніми на Соборі, і в якому
(поставленню) безоспередньо своїми молитва-
ми і вірою приймали участь віруючі Церкви;
*є величний акт духовно-релігійного підне-
сення, Святий акт устремленого в нету-
тешне пориву віри, пориву, що має сили
взвестися понад усі перешкоди.* Це був свя-
тий і незабутній для автора цієї розвідки, як
і для других членів Собору порив живої ві-
ри, який у потребі, по слову нашого Божест-
венного Учителя, міг і гори пересувати. Він,
цей святий порив живої віри, переміг гори
тодішніх наших утруднень, вказав вихід із
щільни безвихідности, в яких тоді Церква знай-
щлася. *Як такий Святий порив живої віри,
акт відновлення єпископату нашої Церкви не
потребує жадних доказів, віра діє силами поза*

нашою наявністю. Її пояснювати і доводити не можна. Вона над всім цим. Вона діє і доходить цілі вищими позатутешніми силами. Їх під жадні рубрики ставити не можна. Розвідка ця не має на цілі оправдувати, пояснювати, доказувати правоту цього Святого акту віри. Акт цей має внутрішнє оправдання. Воно — в святості намірень його учасників і в силі їх дерзновенної всеперемагаючої віри. Це вище потреби доведення, доказувань, нам, що в надхненню віри переводили цей акт, всім, що тією вірою святою приймають його, ім докази злишні. Це зроблене по силі приречень нашого Господа і Спасителя. Це все. Однак цю розвідку я написав у свій час і тепер передрукую. Для кого? Не для тих, що святою вірою прийняли цей акт. Їм доказів не потрібно. Їм розвідка ця може бути хіба цікава, як даючи історичні аналогії до акту поставлення нашого єпископату, аналогії, які ми в багатстві знаходимо в житті Церкви перших віків християнства. Розвідка ця має на цілі розвіяти забобонність неканонічності, неблагодатності, ширену тими, хто не приймає нас і несеного нами слова Христового благовістя. Розвідка ця написана для тих, віра яких може бути слабкою і шукаючою побічних потверджень правди, святости, благодатності і канонічності пастирства нашої Церкви. Розвідка ця пишеться в цім розумінні, яке дав сам Господь Ісус Христос,

коли Він хотів допомогти слабій вірі тих, що вагаються Його Самого прийняти, і сказав: «Дослідіть же писання... і воно свідчить про мене» (Іоан. 5:39). Отже для слабших вірою, для тих, які можуть мучитися в ваганні, в сумнівах чи вони дійсно на святій і спасенній дорозі, для них — ці рядки. В них буде доведено, що акт поставлення первоєрарха Української Православної Церкви не є порушенням святої віри, не є порушенням погляду Вселенського Православ'я на тайну Священства. В них буде доведено, що наша Церква під тиском особливо несприятливих обставин, відійшовши від пізнішого порядку хиротонії в поставленні першого архипастиря її, лишилася вірною духові тайни Священства і відновила на один акт порядок, що існував у Православній Церкві через віки, через первісні і святі віки її життя, існував, доки не був змінений порядками пізнішими. Ми шануємо цей пізніший порядок, вважаємо його доцільним і повернулися до нього, але в часі особливої потреби ми ужили теж святого, благодатного і в ті часи канонічного, старішого порядку, тим не рвучи звязків з Христом і Його Церквою, пориваючи лише їх хіба з тими, вузькість і застоянність розуміння яких не дає їм змоги рука в руку іти з нами. «Канонічне» в нашій теперішній розумінні, як говорить проф. Болотов «значить згідне з пізнішою практикою». Далі цей проф. додає:

«перед цим «канонічним» в центрі був старіший устрій іншого типу».

Наша Церква на потрібну мить звернулась до практик Церкви цього «старішого устрою і іншого типу». Він змінений тепер, бо цього потребували інтереси Церкви, але він же так саме благодатний і святий. Церква жила ним в первісні й святі віки її життя.

Київо-Печерська Лавра.

ХИРОТОНІЯ ПЕРШИХ ВІКІВ ХРИСТІАНСТВА.

«Канонічне», в звичайнім ужитті цього слова є рівнозначне поняттю ЗГІДНЕ З ПІЗНІШОЮ ПРАКТИКОЮ КОНСТАНТИНОПОЛЬСЬКОЇ ЦЕРКВИ. Перед цим «канонічним» в Церкві був устрій ІНШОГО ТИПУ». (Підкр. мої АІТ).
(Проф. Болотов. Церк. Ведом. 1906. стр. 1000.)

ІСТОРІЯ Первісної Христової Церкви подає нам приклади кількох типів переведення хиротонії-акту поставлення пастирів Церкви. Таких типів можна нарахувати чотири:

1. Поставлення від самої Церкви, чи то від громади віруючих, незалежно від присутности харизматиків, чи то осіб обдарованих саном священства, благодаттю (харизмою) його.
2. Поставлення Церквою від Єпископа і Колегії Пресвитерів, від Пресвитеріона.
3. Поставлення Церквою в Єпископа од Колегії Пресвитерів, од самого Пресвитеріона.
4. Нарешті остання, пізніш і загально встановлена форма поставлення Церквою в Єпископа, пресвитера включно через рукоположення од Єпископа, чи Єпископів.

ХИРОТОНІЯ ЦЕРКВОЮ БЕЗПОСЕРЕДНЬО.

Поміж поданими типами хиротонії, так неординарними, які мали місце в практиці ранніх віків життя Церкви, пізніш звичайно мусів бути "переведений вибір одного уніформного типу. Головним мотивом введення одного уніформного для цілої Церкви типу хиротонії мусів бути і дійсно був ЗАКОН ДОЦІЛЬНОСТІ. Не міркування меншої, чи більшої міри і сили благодатності, - таких міркувань Церква ніколи не мала -, а цей ЗАКОН ДОЦІЛЬНОСТІ керував Церквою, коли вона послідовно вводила однаковість способу поставлення її пастирів. Чому, власне, право хиротонії відійшло виключно до єпископів? Чому Церква не спинилась на якомусь іншому з передше поданих, бувших в практиці типів хиротонії? Тут позначив себе ЗАКОН ВІДПОВІДНОСТІ. В розділі про функції пастирського служіння єпископа і пресвитера ми прослідкували наростання концентрації життя Церкви в проводі єпископа. Згідно з загальними процесами сконцентровання проводу Церкви в особі єпископа і обовязки хиротонії відійшли до нього. Так закон доцільності, більшої зручності, закон відповідальності

загальним процесом централізації керування Церквою, цей закон, така потреба віднесли пізніше хиротонію до виключних обов'язків єпископа Церкви. Коли ми вглядасмося в процеси змін у порядку хиротонії, в ті процеси, що їх нам подає історія Церкви, ми бачимо, що першим зникає цей тип хиротонії, який найбільше відходив від потреб централізації церковного проводу. Це є тип хиротонії поставлений першим в цій розвідці, а власно хиротонія від самої громади віруючих. Про цей тип хиротонії ми маємо найраніші звістки. Як видно, цей тип, первісний, примітивний, який міг бути на місці в Церкві, що ще мала її первісні, установчі, надзвичайні служіння апостолів, пророків, дидакалів-учителів, цей тип хиротонії, з переходом церковного життя під провід звичайних служінь єпископа, пресвитера, диякона, сам собою зникав. Що Церква мала цей тип хиротонії від громади віруючих в перших десятиліттях її життя і приймала його вірою, як святий, благодатний, що Церква тоді могла мати таку хиротонію це легко можна пояснити. Горячковість, невідкладність потреб швидкої організації буйно зростаючої Церкви вимагала такого способу. Присутність в Церкві надзвичайних, установчих служінь уможливлювала цей спосіб, хиротонії. Це був час особливого духовного підйому. Церква тоді сяяла святістю і багатим обдарованням силами Божої Благодати. Це в ті

часи апостол Павел пише до Коринтян: «У всьому ви збогатилися Ним (Христом), у всякім слові і у всякім знанню. . . не маєте недостачі ні в однім даруванні. . . » (I Кор. I. 5-7). Довше, ніж поданий тип хиротонії (перший), тримається порядок хиротонії в якому участь беруть пресвитери з єпископом на чолі, а також порядок, коли сама колегія пресвітерів (Пресвітеріон) подає рукоположення, чи то хиротонію (Слово «хиротонія» -грецьке. В точному перекладі воно значить «рукоположення»). Хиротонія від Колегії пресвітерів засвідчила свою життєздатність тим, що трималася в житті певної частини Вселенської Церкви безперервно через два віки з половиною, а з перервами аж до часу Першого Вселенського Собору 325. р., і цей тип хиротонії, на його час святий, благодатний і канонічний, пізніше зникає, щоби, по вдатному виразу проф. Покровського «уступити тому духу церковної уніформи, який остаточно переміг коло другої половини третього віку». г). Я знов вертаюсь тут до приведених на початку цього розділу слів проф. Болотова, цього визначного авторитету по історії Церкви. Його твердження повинно бути тепер особливо ясным. Перед теперішнім «канонічним» був «старіший устрій іншого типу». Він був теж устрій законний, с. т. канонічний. Цим старішим устроєм Церква жила перші, святі віки. Ніхто не наважиться говорити, що тодішній порядок

був «неканонічний». Коли про зміну порядку хиротонії говорить письменник 5. віку Север, він просто і розумно вказує, що зміна стала-ся згідно з новими канонами, «що отримали перевагу». г.).

Зміна ця не була в ім'я якихось догматичних міркувань про відмінну силу благодатности, не тому, що старіший порядок був неправославний, еретичний і неканонічний, а лише тому, що, як каже Север «нові канони отримали перевагу». Цього потребували нові інтереси Церкви, нові потреби привести в ній все до певної уніформности, як про це говорить проф. Покровський. г.)

З першим типом хиротонії ми зустрічаємось в книзі «Діяння Святих Апостолів»: «Були ж у Церкві, що була в Антіохії, деякі пророки та вчителі: Варнава та Симеон, званий Нигером, та Лукий Киринейський, та Манаїл, зрощений з Іродом четверовласником, та Савел. Як же служили Господеві та постили, рече Дух Святий: Відлучіть Мені Варнаву та Савла на діло, до котрого Я покликав їх. Тоді вони попостивши та помолившись і положивши руки на них, відпустили їх». (гл. 13. 1-3). Епізод цей, переданий в сучасних виразах, мусів би виглядати так: В Антіохійській Церкві з більш активних та енергійних членів її склався ініціативний гурток. Гурток цей був захоплений і перейнятий ділом поширення Христового Благовістя. «Служіння Господеві» в

ті часи мусіло рзумітися передовсім за діло проповіді. «Дух Святий», с. т. Дух ревности в Божому ділі горів у серцях тих піонерів християнства. Дух цієї святої ревности піддав цим ширителям Христового діла думку відділити на місію проповіді Варнаву і Савла. Присутні помолилися і з молитвою положили свої руки на обраних для проповідничого служіння Савла і Варнаву і відпустили їх на те служіння. Далі книга Діянъ оповідає про подорож і працю та пригоди так відділених і посланих. Так було dokonано акту хиротонії від самої Церкви, від більш активних членів її-пророків, учителів. Це не були Апостоли. Це не були також особи поставлені Апостолами, як пресвитери чи єпископ. Це була ініціатива активної християнської громади. Варнава і Савло, отримавши доручення і рукоположення від Антіохійської Церкви, як далі ми довідуємось, відбувають подорож благовістя, навертають до Христової віри Юдеїв та поган. Вони, без сумніву, охрещують новонавернених і, як далі говориться, (Діяння гл. 14:23) рукополагають вже самі, поставляють пресвитерів. Так, в наслідок одержаних від Антіохійської Церкви хиротонії і доручень, Савло (пізнійше Павло) і Варнава dokonують функцій, які в інших місцях виконували єпископи і пресвитери поставлені самими Апостолами. Книга Діянъ Апостолів ніде не рекордує, щоби хто

небудь ставив під сумнів авторитетність, «канонічність», «благодатність» хиротонії Павла і Варнави. Навпаки, велика праця їх обох, особливо Павла, в прийняттю Церкви, заслужила їм назву Апостолів. У моїй полеміці 1921-1923р.р. з противниками признання канонічності і благодатності священства нашої Церкви я мав нагоду зустрінутися з намаганнями тих противників збити вагу цього свідчення Діянь Апостолів про хиротонію від Церкви, від активних членів її, тих, що взяли на себе надзвичайні в ній служіння її пророків, її учителів. Противники ці не мали жадних підстав, щоби довести, що поіменовані в наведеном тексті Діянь особи були харизматики, с. т. особи, що одержали від Апостолів «харизму» (благодать) священства. Не маючи змоги удовіднити благодать священства вказаних осіб, а разом з тим право на хиротонію, так як воно тепер розуміється, ці противники намагалися доводити, що акт молитовного положення рук на Варнаву і Савла не був властиво хиротонією в розумінні надання благодати і повновастей священства, а лише акт обрання і послання. Згаданому місцю Діянь Апостолів противники старалися надати значіння лише акту і згоди і припоручень членів Антіохійської Церкви на місійну подорож Варнави і Савла. Ставши в таку позицію, опоненти, само собою зрозуміло, мали за обов'язок вказати, коли і де пізніш відбулася хиро-

тонія в їх розумінні над Варнавою і Савлом. Цього вони не могли вказати, бо акт Антіохійської Церкви був властиво такою хиротонією. На підставі цього акту хиротонії Савла (пізніше Павло) і Варнава, як про це оповідається в закінченні історії їх спільної місійної подорожі, самі, «рукополагають пресвітерів по церквах» с. т. dokonують теперішніх єпископських функцій. (Діяння 14 : 23)

Розуміння Церкви, устами її авторитетів пізнішого часу, приймає, що це була хиротонія в благодатному розумінні її сенсу. В такому сенсі, пр., Св. Лев Великий розуміє її, лише він, всупереч точному змісту книги Діянь, називає Антіохійських «деяких пророків і вчителів» (Діяння 13, I) апостолами, хоч вони такими не були. Св. Лев Великий, як видно називає їх «апостолами» лише тому, що поставляючи Варнаву і Савла, вони, в його розумінні, dokonували апостольської функції. Пишучи листи до Діоскора про святість тайни хиротонії св. Лев Великий говорить так: «Окрім ваги звичаю, який, як знаємо дійшов до нас через апостольське передання і Св. Письмо відкриває нам, що коли по велінню Св. Духа апостоли посилали Павла і Варнаву проповідувати євангелію поганам, тоді попустили, помолилися і положили руки на них (Діяння 13:3), щоби й ми навчилися з якою побожністю повинні старатися і даючи, і приймаючи, щоби ТАЙНА ТАК ВЕЛИКОГО БЛА-

ГОСЛОВЕННЯ не творилася недбало, а тому благочесне і гідне ти викажеш повиновення апостольським уставам, коли цей ОБРАЗ ПОСТАВЛЕННЯ СВЯЩЕННИКІВ (підкр. мое АІТ) захоронивши в Церквах, що над ними поставив тебе Господь головою.» (Лист до Діоскора 81, гл. I. д.)

Митрополит Макарій, авторитетний автор повного Догматичного Богословія Православної Церкви, відносить також акт 13-ої глави Книги Діянъ (I-3 ст.) до хиротоній у благодатному їх розумінні, бо подане мною свідоцтво папи Льва Великого приводить в своєму розділі про Божественне становлення і Дійсність Тайни Священства.

Також, проф. М. Барсов висловлює такий же погляд, коли говорить: «Варнава і Савл, обрані од Самого Духа Божого, однак приймають рукоположення од Церкви». с)

Особливо важне для нас свідоцтво Филарета, Митрополита Московського, який пише: «Коли прийшов час приступити Павлові до устроєння Церков і в них священства, тоді він з Варнавою прийняв для цього рукоположення од Симеона, Лукиї і Манаїла. Так необхідна і так важна свята тайна рукоположення.» е)

Поза всі ці авторитетні свідчення ми можемо привести свідчення самого автора книги Діянъ Апостолів, євангелиста Луки, свідчення, яке рефлектує таки тодішне, самими Апосто-

лами розуміння акту положення рук на Варнаву і Савла, як акту хиротонії в благодатному сенсі її, як акту подання харизми священства, не дивлячись на те, що це положення рук було dokonane не Апостолами, навіть не пресвитерами, а носіями надзвичайних служінь первісної Церкви, її тодішніми пророками і учителями. Запал тих пророків і учителів, їх віра, не знали пізніш повставших канонічних обмежень, і вони не будучи самі посвяченими в сан священства, dokonali святої тайни хиротонії, і цим їх незвичайним актом дали Христовій Церкві найбільшого трудами і писаннями Апостола її - Павла, як і його вірного співробітника і товариша подорожів - Варнаву. Автор «Діянъ Апостолів» Лука, оповідаючи про їх труди, подає в своїх словах тодішній погляд Апостольської Церкви на Савла (Павла) і Варнаву. Він про них пише так: «А звідти (Павел і Варнава) поплили в Антіохію, ЗВІДКІЛЯ БУЛИ ПЕРЕДАНІ БЛАГОДАТІ БОЖІЙ НА ДІЛО КОТРЕ СПОВНИЛИ. (Підкр. мої. АПТ.)» Так дивилася на поставлення од Антіохійської Церкви Павла і Варнави, Церква Апостолів, і цей погляд їх зарекордував Євангеліст і Апостол Лука в наведених словах. (Діянъ 14 : 26)

Аналогічні відомості про існування в первісній Церкві хиротоній цього першого типу (поставлення од членів Церкви) ми знахо-

димо також в «Дидахи» гл. 15:1. Про цю пам'ятку первісних часів християнства ми вже говорили в цій розвідці. В зазначеному місці в «Дидахи» (повна назва книги «Наука 12-ти Апостолів») читаємо таке: «Поставляйте собі (в Дидахи це звертання до громади віруючих) єпископів і дияконів достойних Господа . . .» Слова «поставляйте собі» в грецькій мові оригіналу подані: «хиротоносате еавтіс», точно - «рукополагайте собі».

Проф. А. Лебедев, зупиняючись над цим виразом «хиротоносате еавтіс», обережно зауважує: «Вираз «хиротоносате», ми подаємо через слово «поставляйте», той же, хто бажає зробити більш різкий висновок, так думається, перекладе це слово інакше». ж)

Єрархія УАПЦ.

ХИРОТОНІЯ З УЧАСТЮ ПРЕСВИТЕРІОНА.

Од хиротонії першого типу, того типу, що міг повстати і часово триматися в Церкві лише в гарячковій порі її первісної організації, коли та організація ще не набула сталих, встановлених і внормованих форм, типу, що скоро зник з овиду церковного ужиття, ми переходимо до інших типів хиротонії, які мали змогу триматися довше, навіть цілими наступними віками. З цих інших типів ми тепер спиняємося на хиротонії, що подавалася апостолом, чи єпископом із спільним з ним положенням рук членів пресвітерської колегії, с. т. пресвітеріона. Першу звістку про цей тип хиротонії ми маємо в посланню Апостола Павла до Тимотія: «Не занедбуй твого дарування, котре дано тобі пророцтвом, з положенням рук священства». I Тим. 4:14

Противники допущення мисли, що пресвітери Церкви могли брати участь в рукоположенню при поданню особливої благодаті Божої в тайні священства одночасно чи єпископом, кристаючи з того, що масам є недоступний оригінальний текст Св. Письма Нового Завіту, виставили в часах боротьби проти

священства нашої Церкви в 1921-му році зовсім невірне пояснення наведеного тексту. Таке пояснення того часу виставив Київський, московського священства, протоєрей Гроссу. В своїй критиці єрархії нашого поставлення Гроссу пише: «Коли ж Апостол Павел говорить, що дар єпископства Тимотію є даний «пророцтвом з положенням рук священства», то це може означати лише те, що руки Апостола Павла (бо власне він положив руки), (2 Тим. 1:6) були руки священства, с. т. чоловіка, що мав право священнодіяння».

В тодішній полеміці автор цієї розвідки взяв на себе прослідити правдивість твердження професора і протоєрея Гроссу. Він знайшов, що пояснення протоєрея Гроссу не відповідає істині.

Звертаючись до інших текстів приведених слів Апостола Павла, ми знаходимо:

В грецьким тексті: «дія профитіас мета епіф-тесеос тон хирон ту пресвитеріу». (Не маючи грецьких літер, пишу українськими).

В латинським: «пер профеціан кум імпозиціоне манум пресбітеріі».

В німецьким: «дурх ді Воісзгунг міт Гандауфле'гунг дер Ельтестен».

У французьким: «пар ло міністер де профет авек л'емпозиціон де мен де л'ас-самбе дезансіан».

Преписуючи тепер, додаю також англійський текст, якого я в 1921-му році не мав, «віт де леінг он оф де генде оф пресонтери».

Всі в приведених текстах підкреслені мною вирази говорять, що повсемісно Церква Христова тут розуміє не священство, як право священнодіяння, а колегію пресвітерів-пресвітеріон. «Ту пресвітеріу» грецького тексту є другий, родовий відмінок імени «пресвітеріон».

Термін «священство» в сенсі права священнодіяння, в сенсі стану святости, так як цей термін ми знаходимо: I Петр. 2 : 5; Жид. 7 : 5; II, 12 ; в такому розумінню «священство» в грецьким тексті подане через слово «ієратема», в латинським - через слово «сацерлоціум».

Митрополит Макарій в своїм Догматичнім Богословіі т. 2. стр. 498, признає, що в посланню Апостола Павла до Тимотія, коли Апостол говорить Тимотієві про «дарування», яке він отримав од нього «з положенням рук священства», то під цим треба розуміти осіб, що покладали їх руки одночасно з апостолом. Само собою зрозуміло, що Митрополит Макарій додає свої пояснення в дусі пізніш прийнятого розуміння. Нам однак важне те, що митрополит Макарій признає, що одночасно з положенням рук Апостола, руки покладали також і ті, що служили з ними і апостолами не були. Це вказання на розуміння

митрополита Макарія взято мною з книги «Чини хиротезій і хиротоній», Неселовський, Каменець Подільський, 1906 р. стр. 213.

Проф. А. Булгаков просто вказує, що приведені нами місце з послання Апостола Павла до Тимотія «в слав'янській і в російській мовах» (та й в нашому українському тексті брит. видання, АІТ) «переложено неточно». Він далі говорить: «Без сумніву, що під словом «пресвітеріон» Св. Апостол розумів зібрання осіб, що приймали участь, коли рукополагався Св. Тимотій, в його рукоположенню». з)

Про порядок поставлення, в якому, разом з єпископом, чи єпископами, приймали участь і пресвітери, ми довідуємось також з інших джерел. «Statuta Ecclesiae Antiquae» - пам'ятка навіть так пізнього часу, як шостий вік, Гальська пам'ятка тодішнього устрою Церкви, зазначає, що при висвячуванню на ставленника покладали руки не лише єпископи, а й пресвітери. Проф. Болотов приводить канон цієї Гальської колишнього устрою церковних порядків, і при тому зауважує, що такий порядок при хиротонії мусів повстати в раніші часи, коли різниця діяння єпископа і пресвітера ще не мала змоги набути так абсолютного характеру, який вона набула пізніш. Проф. Болотов додає: «Якби то не було, це був порядок старішої Церкви.» и.).

Анатолій Малевич, в своїй розвідці про права і привилеї єпископів старо-християнської Церкви, приводить третій канон Четвертого Картагенського Собору, в якому каноні говориться, що «в хиротонії пресвитера, пресвитери брали участь тим, що покладали разом з єпископом руки свої на голову поставляемого». Я привожу тут цей канон в латинському оригіналі, з зазначенням збірки, з якої автор взяв цей канон: Пресвітер кум орнатур, єпископе кум бенедіченге ет манум супер капут еюс тенент, еціям омнес пресбітері, кві презбітес сунт манус суа юкота манум єпископі супер капут ілліюс тенеант.» (Гардуіпі, акта Конзіліум, т. I. п. 99. Парі, 1415) і).

Церква в давні часи, як про це вже передше було мною згадано, не розподіляла благодати на «архієрейську» і «пресвітерську». Була різниця функцій служіння, але не благодати. Функцію поставлення в священство остаточно віднесено було до обов'язків єпископа, але не тому, що благодать «єпископська» більша, а тому, що цього вимагало саме життя Церкви, охорона її од розламу і розподілу. Тому, що це так, минуле Церкви захоронило для нас згадку і про те, що й поставлення в єпископа переводилось того ж без різниці, чи рукою єпископа, чи рукою пресвитера. Про це говорить правило Іполита (Коллекціон Ахеліс). На цьому правилі спи-

няється проф. А. Лебедев і говорить: «Особливо незвичайну звістку ми навмисне за-тримали на кінець нашої мови про участь пресвітерів в спільному Богослуженню.» «В правилах Іполита.» (З тільки що вказаної колекції Ахеліса, АІТ) читаємо: «При рукоположенню в єпископа вибирається один з єпископів, чи з пресвітерів, який і покладає руку на голову» поставляемого в єпископа, (проф. А. Лебедев) «і виголошує молитву». (Ахеліс, стр. 40).

В латинському оригіналі цей канон приведений так: «*deinde elegatur unus ex episcopis et presbyteris, qui manum caputi ejus (episcopi) imponat et orat dicens. . . .*»

«Сам автор, тут до речі згадати, із збірки якого приведене це правило, не є протестант, а римо-католик. Це лише підносить вагу приведеного свідоцтва, бо свідчить про наукову безсторонність цього авторитету. Це правило Іполита (Hippolitus), признане взагалі на Заході християнства, як автентичне, таким же признається авторитетами російської теологічної науки, а власне професорами Лебедевим і Неселовським. Вони приймають це правило за пам'ятку старовинного порядку в Церкві і не заперечують його дійсности.

Що могли існувати такі правила, доволі видно хоч би з того, що сама хиротонія в єпископа і в пресвітера однакова змістом молитов.

В тих же самих правилах Іполита читаємо: «Коли поставляється пресвітер, то над ним твориться все те, що й над єпископом, він лише не садовиться на катедру. Також і молитви при тому читаються ті самі, як і при поставленню в єпископа, з тою лише ріжницею, що не уживається слово «єпископ». Далі в цих канонах додається: «Єпископ у всіх відношеннях є рівний пресвітерові за виключенням права останньому сидіти на катедрі і посвячувати, бо ВЛАСТЬ творити посвячення пресвітерові не належить». (Я підкреслюю: і тут, в канонах Іполита говориться про владу посвячувати, що дана єпископові, а не про більшу силу благодати у єпископа.) Прав. Іполита, 61 і 62. Збірка Ахеліса. к)

До тільки що поданого мого підкреслення треба додати, що, хоч «канони Іполита» вказують на те, що функція, чи то влада посвячення в сан священства перейшла до обов'язків єпископа, однак, ці ж самі канони мають місце, в якому говориться, що функція посвячення може бути віддана і пресвітерові. Прав. Іпол. 40-ве.

Без сумніву, в минулому Церкві були факти хиротонії од пресвітера. Історія захоронила кілька таких фактів. Проф. Лебедев говорить, що право на хиротонію в пресвітера й диякона «безсумнівно» належало колись пресвітерам і на потвердження цього

приводить, як документ, лист Св. Кипріяна Картагенського до Корнелія Римського Папи, про пресвитера Новата, який поставив собі диякона Феліціссіма. Лист говорить про те, що Св. Кипріян гнівається на те, що поставлення відбулося без його відомо, але не квестіонує права Новата на таке поставлення. Другий такий факт подається Кассіаном Римським про пресвитера Пафнутія, який поставив на диякона й пресвитера монаха Даниїла. л)

Загально вкажемо, що перехід права хиротонії від пресвитера індивідуально до єпископа скоро затвердив себе і Церква знає дуже мало порушень пресвитерами (кожним індивідуально) такого порядку. Однак, хиротонія од колегії пресвитерів, од пресвитеріона Церкви затрималася довго, близько два віки з половиною, а по іншим відомостям аж до Першого Вселенського Собору 325-го року. Про цей тип хиротонії ми будемо мати мову далі.

ХИРОТОНІЯ ОД ПРЕСВИТЕРІОНУ ЦЕРКВИ

Третій тип хиротонії - рукоположення в єпископа од пресвітеріона Церкви затримавсь найдовше за всі інші переходові типи хиротоній і був через віки характерною рисою канонічного устрою Александрійської Церкви.

Історія минулого Церкви подає нам цілу низку документів, що стверджують існування пресвітерської хиротонії в канонічному устрою життя Александрійської Церкви. В цій Церкві канонічна установа хиротонії од колегії пресвітерів безпереривно тривала через два близько з половиною віки. Це безсумнівне. Інші ж відомості протягають цю практику Александрійської Церкви - хиротонію од пресвітеріату її аж до часу I-го Вселенського Собору.

На чолі всіх документів, що свідчать нам про існування в Александрійській Церкві пресвітерської хиротонії в єпископа стоїть свідощтво Блаженного Єронима.

Для того, щоби нам ясною була вага свідчення цього знаменитого отця Західної Церкви, ми повинні спинитися на життєписі цього визначного автора.

Життя Блаженного Єронима припадає на четвертий-пятий віки (342-420). Його батьки мали змогу дати йому блискучу по тому часі освіту. Він проходив науки в Римі. Починаючи з 360-го року, с. т. з 18-го року свого життя, Єроним віддає себе виключно на служіння Церкві. В цілі поповнення теологічних знань і для аскетичних подвигів, Єроним відбуває кілька подорожів по Православному Сході Церкви, зокрема по Палестині. Там він засновує брацтво подвижників в Аквілеї і, пізніше, поселяється в Халкидській пустелі, в цім осередку Сирійського аскетизму. Там він перебуває через п'ять років у суворому житті аскета та в наукових студіях над Св. Письмом. Пізніше в Антіохії він прийняв сан пресвитера. Слава про нього, як про вченого християнського письменника, розноситься далеко. Папа Дамас викликав його до Риму. В Римі він був секретарем Собору 381-го року, а потім лишився секретарем папи. Однак, його суворі погляди на життя, погляди вправленого аскета, скоро викликали в Римі посеред духівництва і визначних вірних до нього ворожнечу.

Міські умовини життя допускали легшу оцінку моралі, легші погляди на життя. Суворий аскет, Єроним, такі погляди осуджував. В осередку Західньої Церкви, в Римі, вже в тім часі позначали себе ознаки падіння моралі і збільшення розпусти. Єроним не міг

примиритися з таким станом річей. По кількох конфліктах він опустив Рим і виїхав у Палестину. Там у Вифлеємі, коло печери Народження Господа, Єроним оснував монастир і в ньому, посеред праці над перекладами Св. Письма та іншими працями, проводить 33 роки свого життя. Як історик і бібліолог Блаж. Єроним набув великої заслуги в сфері християнської освіти. Головна його праця і заслуга перед Західною Церквою це - переклад Біблії на латинську мову. Його переклад, так зв. «Вулгата» і досі з малими і незначними змінами в ужиттю Римо-Католицької Церкви.

Блаженний Єроним не замикався од світа і його біжучих інтересів. Але він часто і жваво відкликався на всі тогочасні події. До слова його прислухалися. Слово його мало вагу.

Певність свідництва, що його ми подаємо в наступному, тримається на великій авторитетності автора і також на тому, що цього його свідчення ніхто з сучасників і близьких до його доби дослідників ніколи не заперечував, не спростовував. Таких спростовань нема. Іх, однак, можна було таки сподіватися, бо Блаженний Єроним вказував на порядок, що гостро розходився з тодішньою, вже в часах Блаж. Єронима, практикою Церкви. Коли б свідчення Єронима не було правдивим, його б гостро заперечили. Видно, що

істина свідчення Єронима поділялася значущими старовину Церкви його сучасниками. Це й не дивно. Сліди минулого канонічного порядку Александрійської Церкви були ще так свіжі, так недавні всього один вік тому. Будучи такими недавніми, вони могли ще жити в пам'яті сучасників Єронима.

Блаженний Єроним про хиротонію єпископа пресвитерами в Церкві Александрійського Патріархату (Патріархат був пізніш проголошений) пише так:

«А коли потім обрано одного, який стояв би на чолі всіх, то це зроблено для попередження розколу, щоби кожен, тягнучи людей до себе, не руйнував Христової Церкви. Бо і в Александрії, починаючи з євангелиста Марка, аж до єпископів Геракла і Діонісія **ЗАВЖДИ ПРЕСВИТЕРИ, ЗПОМІЖ СЕБЕ ВИБРАВШИ ОДНОГО, ПОСТАВЛЯЛИ ЙОГО НА НАЙВИЩИЙ СТУПІНЬ, ІМЕНУВАЛИ ЄПИСКОПОМ.** (Підкресл. мое, АІТ) Отже так само, як військо творить імператора, або дякони обирають зпоміж себе того, кого вважають за старшого, і кого називають архидяконом». (146 лист Єронима до Євангела). м)

Зогляду на вагу цього свідчення, я подаю і латинський текст його, текст самого Єронима: „*Quod autem postea unus electus est, qui caeteris praeponeretur, in schismatis remedium factum est, ne unusquisque ad se trahens, Christi ecclesiam*

rumperet. Nam et Alexandriae a Thar co evangelista usque ad Heraclam et Dionisium episcop s presbyteri semper unum ex se selectum, in excelsiori grada collocatum, episcopum nominabant. Quomodo si exercitus imperatorem faciant, aut diaconi elegant de se, quem industium noverint et archidiaconum vocent. (Hieronimi epist. 146 ad Evangelum, a/101, al. 35. Mign. Patrol. dat. t. 22. col. 1194, A).

«Приведені подробиці що до місця й часу», пише проф. В. Болотов про це свідчення, «так точні, що їх не можна віднести на рахунок живої уяви Вифлеємського пресвитера, який не завжди був вільним від честолюбних намагань».

Той же проф. далі подає друге свідoctво пізнішого походження, свідoctво патріярха Александрійського Евтихія (в. X.). Свідчення це таке:

«Евангелист Марк разом з патріярхом Ананією поставив 12 пресвитерів які зоставалися б завжди з патріярхом для того, щоби, коли патріярхія опустіє, вибрали одного з 12-ти пресвитерів на його ГОЛОВУ. ПОКЛАДАЮЧИ РУКИ ОСТАННІ ОДИНАДЦЯТЬ САМІ БЛАГОСЛОВЛЯЛИ І ТВОРИЛИ ПАТРІЯРХОМ (Підкрес. моє, АГТ) Потім обирали менш значного чоловіка і ставили поміж собою пресвитером замість того, який став патріярхом, щоби таким чином завжди трималося дванадцять і ніколи в Александрії не була відсутньою ця установа з пресвитерів, які

відповідним чином вибирали патріярха з 12-ти пресвітерів до часу Александра, патріярха Александрійського. Той заборонив, щоби надалі пресвітери поставляли патріярха і наказав, аби після смерти патріярха сходилися єпископи, які призначали б патріярха.» Також, вважаю за корисне подати і тут лат. текст: „Constituit evangelista Marcus una cum Hanania patriarcha duodecim presbyteros, qui nempe cum patriarcha manerent adeo ut cum vacaret patriarchatus unum e duodecim presbyteris elegerent, ejus capiti reliqui undecim manus imponentes, ipsi benedicerent et patriarcham crearent, deinde virum aliquem insignem elegerent quem secum presbyterum constituerent loco ejus qui factus est patriarcha, ut ita semper extarent duodecim. Neque destit Alexandria institutum hoc de presbyteris, ut scilicet patriarchas crearent ex presbyteris duodecim, usque ad tempora Alexandri patriarchae Alexandrini, qui vetuit ut deinceps patriarcham presbyteri crearent, et decrevit ut mortuo patriarcha convenirent episcopi, qui patriarcham ordinarent.“ (Evtichii, Alexandrini patriarchae Annales, Mign, Patrol. Gr. t. III, c. 982, B.)

Хоч проф. В. Болотов зазначає, що патріярх Евтихій історик не так високого авторитету, але він додає: «Подане ним до такого степеня розходиться з сучасною йому практикою, що він сам не міг цього видумати.»

Далі той же професор пише: «Свідчення Єронима, при цій підтримці з боку Євтихія

Александрійського, видається більш твердим, ніж би воно було без нього». н)

Згідно з поданими свідченнями хиротонія Александрійського єпископа переводилася безперервно пресвитерами аж до часів єпископів Геракла і Дионісія с. т. до року 237-го. Свідोцтво Євтихія продовжує практику пресвітерської хиротонії аж до єпископа Александра. Це значить, аж до часів Першого Вселенського Собору 325-го року. Можна думати, що стара, через віки практика пресвітерської хиротонії не одразу здала свої позиції, що були випадки, коли і по 237-му році вона час від часу відновлялася. Свідоцтво Євтихія схиляє нас до думання, що сам Александр, єпископ доби Вселенського Собору, єпископ Александрійської Церкви в часі, коли в ній почалися розрухи аріяства, був ще поставлений по порядку старому, с. т. по чину хиротонії од Пресвітеріона Церкви.

До поданих свідчень треба додати ствердження факту пресвітерської хиротонії в єпископа в Александрії, ствердження, яке ми знаходимо у Севера. Север жив у Єгипті коло 500-го року. Він, згідно з опінією про нього дослідників історії Церкви, мусів бути добре ознайомленим з старими порядками Александрійської Церкви. Свідчення Севера ми знаходимо в його листі до христ'ян міста Еммеса. Первісна колекція тих листів Севера і інших була зібрана вже згаданим іс-

ториком - патріархом Євтихієм. Антоній з Низибії переложив ту колекцію на Сирську мову. Ця колекція знаходиться тепер у Бритійському Музеї в Лондоні.

Север в своєму листі пише: «І єпископ міста, що відоме зо своєї православної, міста Александрії, ЗВИЧАЙНО В КОЛИШНІ ЧАСИ РУКОПОЛАГАВСЯ ПРЕСВИТЕРАМИ, АЛЕ ПОСЛІДНИМИ ЧАСАМИ, ЗГІДНО З КАНОНАМИ, ЩО ОТРИМАЛИ ПЕРЕВАГУ, поставлення єпископа довершується рукою єпископа.» о)

Проф. В. Болотов, спиняючись на цих свідченнях, подає, за оповіданням Лавсаїка, цікавий випадок, що стався в часах Александрійського єпископа Пимена: Сталося раз, що до цього єпископа (патріярха) прийшли еретики. Еретики дорікали Пименові за те, що він отримав хиротонію од пресвітерів. Патріярх не вважав за потрібне відповідати еретикам на такий закид. УСТАНОВА ПРЕСВИТЕРСЬКОЇ ХИРОТОНІЇ В АЛЕКСАНДРІЇ БУЛА ВІКАМИ І ЦЕРКВА ЇЇ ПРИЗНАВАЛА ЗА КАНОНІЧНУ. Патріярх наказав прислузі погостити прийшовших і відпустив їх. п)

Треба тут підкреслити, що згідно з оповіданням Лавсаїка, це БУЛИ ЄРЕТИКИ, що закидали таке патріярху Пименові. Православні того часу ВИЗНАВАЛИ ЗАКОННИМ КАНОНІЧНИЙ ПОРЯДОК АЛЕКСАНДРІЙ-

СЬКОЇ ЦЕРКВИ, ПОКИ ВІН БУВ НЕ
ВІДМІНЕНИЙ ТОМУ, БО ЯК КАЖЕ СЕВЕР,
«ІНШІ КАНОНИ ОТРИМАЛИ ПЕРЕВАГУ».

Наукові авторитети, з писаннями яких автору цієї розвідки прийшлося знайомитися в атмосфері полеміки про канонічність священства нашої Церкви, ці авторитети, імена яких не раз я приводив, вони приймають свідчення Єронима, Євтихія, Севера і Лавсаїка за свідчення дійсні і вірогідні. Вони не беруть ці свідчення під сумнів. Правда, вони роблять висновки обережні, це - зрозуміло. Російська Церква була під строгою духовною цензурою. Професори ці працювали в Академіях Церкви. Вони мусіли числитися з прийнятим у Церкві порядком річей і не дозволяли собі надто смілих висновків.

Сучасні противники нашої Церкви, що в боротьбі з нею хочуть опертися на підірванню канонічності нашого священства, не мають змоги заперечити історичну правдивість приведених свідчень. Вони обмежують себе на тому, що вказують на певні вирази цих свідчень, які, на їх думку, треба інакше розуміти. Так, напр., в свідченню Блаженного Єронима вони звертають увагу на вираз «*episcopum nominabant*» («іменували єпископом»). Вони говорять, що найменовання, «нареченіє», с. т. обрання могли дійсно переводити пресвитери, але саму хиротонію таки творили єпископи.

На це ми вкажемо: саме порівняння Блаж. Єронима «*quomodo si exercitus imperatorem faciunt*» с. т. «отак само, як (військо) творить імператора», говорить про те, що слова «*episcopum nominabant*» («іменували єпископом») ужиті в сенсі остаточної акції.

Ми вказуємо, що свідчення Блаж. Єронима має розумітися в сенсі остаточної акції, с. т. такої акції, по якій жадного додаткового акту не потребувалося. Коли так, то чому власне Блаж. Єроним уживає виразу «*nominabant*» с. т. іменували? Щоби це зрозуміти, треба засвоїти собі погляд раніших епох життя Церкви, тих епох, коли непомітно переходив процес відділення єпископства од пресвітерства через поріжнення (диференціацію) їх функцій. Ці раніші епохи лишили термін «іменования», як термін важний і цей термін уживає Блаженний Єроним. Ріжниця поміж єпископом і пресвітером, як це вже було освітлено мною в цій розвідці, була лише в функціях обов'язків і зовні виявлялася лише в імені, в назві. Про це, напр., свідчить св. Климент Римський: «Апостоли наші знали через Господа Ісуса Христа, що буде незгода що до **НАЙМЕНОВАННЯ ЄПІСКОПСТВА** (ту ономатис тис єпископис - з грецького тексту). р)

Тільки про «найменования» ходило, а тому й не дивно, що й Блаж. Єроним, уживаючи традиційного виразу в Церкві, виразу, що

дійшов до його часу з раніших віків, ужив терміну «номинабант», с. т. іменували.

Свідчення Євтихія пізніше і більш дефінітивне: Він говорить, що пресвитери вибравши одного зпоміж них, на його голову покладаючи руки, останні одинадцять самі висвячували (в латин. тексті «бенедіцерент» с. т. благословляли) і ТВОРИЛИ патріархом.

При останку вже, вважаю за корисне подати розслід в порушеній справі проф. Покровського з його твору «Собори Древней Церкви Первих Трех Веков» Історично - канонічний розслід. Сергієв Посад. р. 1914.

В цьому розсліді ми знаходимо, такбимовити, підсумок наведених тут відомостей про пресвитерську хиротонію. В цім ціннім розсліді проф. Покровського є авторитетні доведення, що у всьому Єгипті (Александрійська Церква, АГТ) До 240 - ГО РОКУ НЕ БУЛО ІНШИХ ЄПИСКОПІВ ОКРІМ ПАТРІАРХА. (Тоді ще єпископа Александрії, АГТ).

Відомости, що приводяться проф. Покровським особливо цінні. Вони завершують і підтримують всі ці докази про існування хиротонії од Пресвітеріону Церкви в Александрії, які я до сього часу приводив. Відсутність в цілій Александрійській Церкві єпископів окрім одного єпископа Александрії, відсутність через віки, не лишає жадних сумнівів, що хиротонія во єпископа Александрії од

Пресвітеріону Александрійської Катедри була там єдиним канонічним порядком.

Проф. Покровський пише так: «Загальний голос істориків як світських: Momsen, Lübeck так і церковних: Harnack, Pseuschen, Achelis, Gutschmidt а з руських: проф. Гидулянов, свящ. Дружинин рішуче говорять про те, що єпископсько-Александрійська Церква мала в собі одну оригінальну і цікаву властивість, а власне, міцний, або точніш, навіть абсолютний монархічний єпископат при сильно-розвиненому повноправному пресвітеріаті. Це й друге виявлялося головно в тому, що через довший час в цілій, так великій Єгипетсько - Александрійській Церкві був лише один єпископ, а власне, наступник катедри євангелиста Марка, який жив в метрополії всіх провінцій, в м. Александрії. Далі, це виявлялося і в тому, що пресвітерська колегія, як в самій Александрії, так ще більше в провінціях, мала збільшені права, що наближувалися до єпископських. Правдивість обох цих фактів, які перше заперечували представники особливо католицької і англіканської Церков для боротьби з пресвітеріанством, тепер признає напр. Ахеліс (Катол. вчений, АІТ).

Achelis в своїй популярній монографії про першохристиянство говорить так: «Ясніш усього старий стан церковного строю в Александрії. Там пресвітеріят, не дивлячись на мо-

нархічний єпископат захороняв певні повновласті керуючої колегії (*gewisse Rechte eines regierenden Kollegium*). Коли єпископ вмирає, то пресвітеріят разом приступав до нового обрання і завжди обирав особу з свого власного круга (*einen Mann aus seiner eigenen Mitte*). Це відступлення від загального порядку лишилося до третього віку. Лише тоді, як видно, Александрійська громада вірних і єпископат отримали право «співпомагати» (цим словом я перекладаю німецьке *mitzuwirken*, АІТ) обранню єпископа Александрії.» (Н. Achelis. *Das Christentum in den ersten drei Jahrhunderten*, 11-40 - 5. Leipzig, 1912.)

З цим авторитетом римо-католицької церковно - історичні науки годиться і протестанський вчений Е. Preuschen, який в його статті про Оригена висловлюється так: «Коли східні (орієнталістичні, с. т. маючи до діла з орієнтом - сходом. АІТ) джерела праві, ТО ДО ЄПИСКОПА ДИМИТРІЯ У ВСІЙ КРАЇНІ НЕ БУЛО ЄПИСКОПІВ, а були лише пресвітери і Хиротонія (ОРДИНАЦІЯ) АЛЕКСАНДРІЙСЬКИХ ЄПИСКОПІВ ПЕРЕВОДИЛАСЯ ЧЕРЕЗ ПРЕСВИТЕРІВ (*Er folgte durch Presbyter*). (*Journ. of Theol. Stud.* II. p. 612, Hieron ср. 85. *Bingham Antiq.* 1—91.)

Лише Дмитрій положив початок зміні такого строю життя і поставив трьох єпископів. (Евр. Пројшен. Ориген).

«Зазначені місця Ахеліса і Проїшена», як каже далі проф. Покровський «не самовільні, а побудовані на підставі авторитетних старих історичних свідоцтв».

В цім місці проф. Покровський приводить також вже подане і розібране нами свідоцтво Блаж. Єронима. Подаючи це свідцтво, проф. Покровський додає, що дальше повідомлення Євтихія, що був істориком цієї місцевої Александрійської Церкви, не лише потверджує свідчення Блаж. Єронима, а далі розвиває його.

По думці проф. Покровського «Цей звичай (хиротонії од пресвітеріона) захоронився в Александрії до самих часів патріярха Александра с. т. до доби 318 (Число членів I-го Всел. Собору, АIT), до Никейського Собору, який заборонив пресвітерам на будуче рукополагати собі патріярха».

«Як би ми не ослаблювали значіння цих свідоцтв», говорить далі цей професор,» а **ОСОБЛИВО ТАК АВТОРИТЕТНО І ВИРАЗНО СВІДОЦТВА БЛАЖ. ЄРОНИМА**, таки ми не маємо права зводити їх до ролі, до значіння місцевих звичаїв, що були додатковими до загальної єпископській хиротнії. Особливість старо-александрійської хиротонії во єпископа, без сумніву заходила далі невинних додатків і порушувала питання про хиротонію в самій його суті».

Проф. Покровський, говорить далі про відсутність єпископів в Єгипті окрім патріярха і на доказ наводить свідоцтво славнозвісного отця Церкви Св. Атанасія Александрійського: «Мареотис», пише Св. Атанасій, »як я сказав перед тим, є країна належна до Александрії, і в цій країні ніколи не було ні єпископа, ні хор-єпископа, але церкви цілої країни підчинені єпископові Александрії. Кожен з пресвітерів, однак, мав власні, дуже великі села (парохії, АІТ) в числі по десять, а то й по більш.»

Проф. Покровський далі говорить, що не дивлячись на те, що устрій і пресвітерська хиротонія Александрійської Церкви були для неї природним і канонічним порядком і, що цей порядок там був міцним, «однак, порядок цей був дуже відмінним від устрою церковного керування християнського Сходу і Заходу. По тій причині він раніш чи пізніш повинен був приступити тому духу церковної уніформи, який остаточно, запанував в половині третього віку і в особі єпископа Кипріяна Картагенського знайшов свого головного ідеолога. Це по тій причині власне коло того часу і в Александрійській Єгипетській Церкві була переведена реформа, яка мала на меті наблизити Александрійську Церкву до загального типу єпископсько-церковного устрою. Початок цієї реформи більшість авторитетних дослідників відносить до останніх років керу-

вання єпископа Димітрія і до часів єпископства його наступника Геракла, Димітрій підійшов до реформи на початку дуже боязко і поставив всього три єпископа. Геракл міг бути вже сміливішим і поставив коло двадцяти єпископів. На початку четвертого віку їх було вже більше сотні.» с)

Ми можемо тепер додати наші правдоподібні міркування: справа з реформами устрою, який тримався віками, є завжди важка і поступова. Можна думати, що, як це звичайно буває в таких обставинах, старий порядок поставлення єпископа Александрійської Церкви руками членів Пресвітеріону Катедри Александрії здавав свої позиції не без боротьби. Видко, що й по часі єпископів Димітрія і Геракла були ще випадки таких поставлень од Александрійського Пресвітеріона. Так думається, в цьому і пояснення, чому свідочтво патріярха Євтихія доводить практику пресвітерської хиротонії аж до єпископа Александра, с. т. до доби I-го Вселенського Собору і аріянських хвилювань, які власне почалися з Александрійської Церкви.

Джерела поданих текстів

і свідчень:

- а) М. Грушевський, Проф. Історія України-Руси, т. III, ст. 261.
- б) Там же, т. 5. стр. 401-402.
- в) Проф. А. Булгаков. О Действительности и законности Англиканской Иерархии, стр. 180.
- г) Проф. Покровський. Собори Древней Церкви Епохи Первих Трех Веков. Историко-Каноническое Исследование. Сергиев Посад, 1914.
- г) Проф. А. Спасский. История Догматических Движений в Епоху Вселенских Соборов. т. I. Сергиев Посад. стр. 138-139, прим. из Болотова - Епархии Древней Церкви.
- д) Митрополит Макарий. Православно - Догматическое Богословіе, т. 2, стр. 493.
- е) М. Барсов Сборник Статей по Истолкованию Чтений Деяний Св. Апостолов стр. 364.
- е) Там же, стр. 364.
- ж) Проф. А. Лебедев. Духовенство Древней Церкви стр. 106.

- з) Проф. А. Булгаков. О Действительности и законности Англиканской Иерархии. стр. 146.
- и) Проф. Болотов. Лекции по Истории Древней Церкви. т. 2 стр. 456. Проф. Барсов Н. Энциклоп. Слов. Брокгауз и Ефрон т. 49, стр. 77.
- і) Анатолий Малевич. Какими Правами и Преимуществами отличались Епископы в Древней Христианской Церкви. Журнал «Вера и Церковь». 1906, кн. 2. стр. 195.
- ї) Проф. А. Лебедев, Духовенство Древней Церкви, стр. 78.
- к) Там же. стр. 73-74.
- л) Там же. стр. 80-81.
- м) Проф. В. В. Болотов. Лекции по Истории Древней Церкви. т. 2. Посмертное Изд. под редакцией А. Бриллиантова. СПб 1910. стр. 456.
- н) Там же, стр. 458.
- о) Проф. А. Спасский. История Догматических Движений в Эпоху Вселенских Соборов. т. I. стр. 138-139. Прим. из Болотова.
- п) Там же.
- р) Проф. А. Булгаков. О Законности и Действительности Англиканской Иерархии. стр. 171 і др. місця.
- с) Проф. Покровський. Соборы Древней Церкви эпохи Первых Трех Веков. Исто-

рико-Каноническое Изследование, Сергиев
Посад 1914. стр. 311-312; 313, 314, 318,
319, 320.

Написано: Жовтень-Листопад 1922 р.
в м. Винниці на Поділля.

Передруковано: 1941 р. Січень - Чер-
вень в м. Філадельфія, Пенна.

ЗМІСТ

Замість передмови	3
Встановлення Єрархії в Церкві Господом нашим Ісусом Христом. Священство єрархічне і особисте	5
Єрархія У. А. П. Ц.	25
Московський єпископат на Україні. Ха- рактер і тактика його.	29
Єпископство - пресвітерство в перші ві- ки християнства	40
Ріжниці функцій єпископа і пресвітера в їх послідовному розвитку	71
Акт поставлення Української Автоке- фальної Православної Церкви на Все- українському Православному Церков- ному Соборі в жовтні м. 1921 р. в Києві, в святій Софії	92
Хиротонія перших віків християнства	105
Хиротонія Церквою безпосередньо	106
Хиротонія з участю пресвітеріона	116
Хиротонія од пресвітеріону Церкви	124
Зміст	143

